

BUITEN

13^e JAARGANG N°. 36.

ZATERDAG 6 SEPTEMBER 1919.

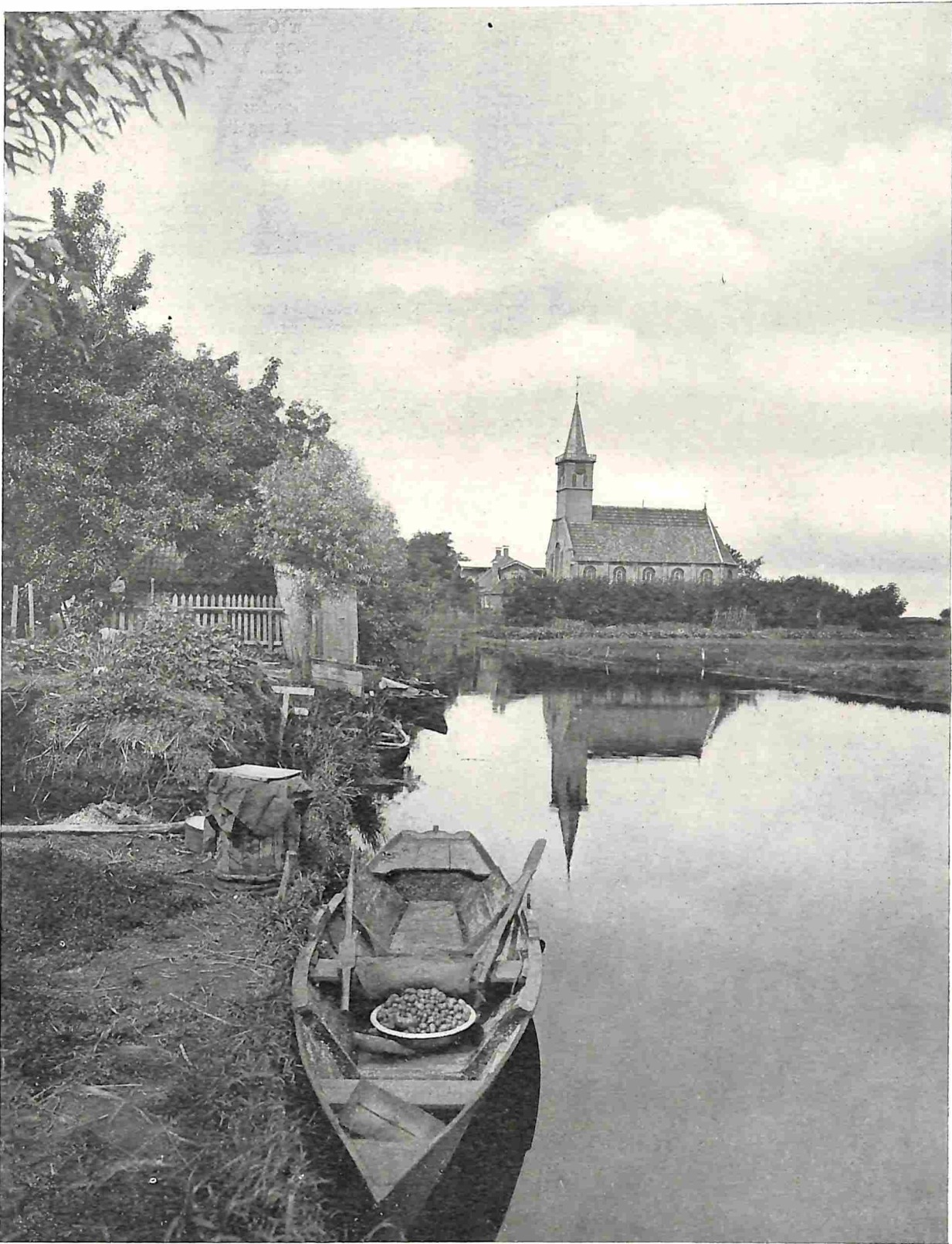

Foto C. Steenberghe.

GEZICHT OP DE KERK TE GROOT-SCHERMER.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

GEZICHT OP DE KERK TE GROOT-SCHERMER, ILLUSTRATIE	BLZ. 415
DE STERRENHEMEL IN SEPTEMBER, DOOR A. A. N.	„ 416
HET OPEN VENSTER (16), UIT HET ENGELSCHE VAN E. TEMPLE THURSTON, VERTAALD DOOR A. ZWARTS	„ 417
RIJNHUIZEN BIJ JUTPHAAS (SLOT), DOOR MR. A. LOOSJES, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 418—420
EEN TOCHT NAAR HET VERWOESTE KLOET-GEBIED, DOOR J. CROISSET VAN UCHELEN	BLZ. 419
NEDERLANDSCHE KASTEELN, UIT EEN VliegMACHINE GEFOTOGRAFEERD, ILLUSTRATIE	„ 421
BAKKERS-LETTERKUNDIGEN, DOOR K. L. SCHAMP	„ 422
INDISCHE SPEELTUIGEN (VERVOLG), DOOR JOH. F. SNEL-LEMAN, GEÏLLUSTREERD	BLZ. 422—425
MERKWAARDIGE LEKKERNIJEN, DOOR H.	BLZ. 424
LOFREDE OP DE Vlieg, DOOR H.	„ 425
NOG BETER RECLAME DAN ADVERTEEREN, DOOR B. KNOOP	„ 425
DE BROEDERHANDEN (SLOT), UIT HET SPAANSCH VAN JOSÉ FRANCIS, DOOR M. VAN RAALTE	„ 426
FEEST TE JISP, DOOR F. W. DRIJVER, GEÏLLUSTREERD	„ 426

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's.

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

Aan onze lezers!

Ofschoon dit nummer tengevolge van de opheffing der werfstaking weer zijn gewonen omvang heeft kunnen krijgen, draagt het in zijn samenstelling nog hier en daar de sporen van het gebeurde. Zoo moest ditmaal het feuilleton „Broederschap” achterwege blijven; in de plaats daarvan is thans „Het Open Venster” opgenomen, waarop onze lezers de vorige week te vergeefs hebben moeten wachten.

DE REDACTIE.

DE STERRENHEMEL IN SEPTEMBER.

HET volgende overzicht geeft den stand der sterrebeelden voor 20.5 uur sterretijd, d. i. omstreeks 9 uur middelbaren tijd of 10 uur zomertijd. Men zie het Septemberkaartje in de N. R. Ct.

Zenith: Cepheus, Zwaan;
Noorden: Grootte Beer, Giraffe, Lynx, Wagenman;
Noordoosten: Cassiopeia, Perseus, Stier;
Oosten: Andromeda, Driehoek, Hagedis, Pegasus, Ram, Visschen, Walvisch;
Zuidoosten: Pegasus;
Zuiden: Arend, Dolfijn, kleine Paard, Pijl, Schild van Sobieski, Schutter, Steenbok, Zuider Visch, Vos, Waterman;
Zuidwesten: Slang;
Westen: Boötes, Hercules, Kroon, Lie, Slang, Slangendrager, Weegschaal;
Noordwesten: Draak, Hoofdhaar van Berenice, Jachthonden.

De Melkweg is te 9 uur (10 uur zomertijd) prachtig: hij loopt dan van het Noordoosten door het Zenith naar het Zuidwesten. Het sterrebeeld Schutter met de heldere losse Melkwegwolken gaat echter langzamerhand al wat laag staan. Hoog aan den hemel ziet men het groote lichte ovaal in den Zwaan; daaraan grenst, in de richting van Cepheus, een merkwaardig sterrenarme donkere plek, een *Coalsack*, zooals er indertijd een in het Zuider Kruis de aandacht van John Herschel trok.

Algol zijn waarneembaar: 10 Sept. te 15 uur (11 Sept. 4 uur v.m.), 13 Sept. te middernacht (14 Sept. 1 uur v.m.), 16 Sept. te 9 uur (8 uur) en 30 Sept. te 17 uur (1 Oct. 6 uur v.m.). De tusschen haakjes geplaatste uren zijn zomertijd.

Van *R Coronae borealis* is niets bijzonders te vermelden. De *Nieuwe Ster* in den Arend blijft langzaam afnemen en is nu

ongeveer van de grootte 6^m. 8. *Mira Celi* schijnt haar maximum, dat ik op 3^m. 3 schatte, al gehad te hebben.

Het *Zodiakaallicht* is deze maand, natuurlijk alleen bij afwezigheid van maneschijn, aan den morgenhemel onder gunstige omstandigheden waarneembaar. Wie in de eerste week van September of na den 20^{en} om 3 uur na middernacht (4 uur v.m. zomertijd) matte lichtpluim in de sterrebeelden Kreeft en Leeuw te zien.

De *Gegenschein* is misschien in de tweede helft der maand wel een enkele maal in het sterrebeeld Visschen te vinden.

Zonnevlekken beschrijven in September op de schijf een baan, die de holle zijde naar het Noorden keert.

De *tijdsvereffening* neemt deze maand af; den 1^{en} September geeft een zonnwijzer middelbaren tijd aan, den 30^{en} is hij 10 minuten vóór.

Den 23^{en} September bereikt de zon in het *najaarsnacht-eveningspunt* den evenaar: de herfst vangt aan. Echter duurt het nog wel twee of drie dagen, voordat dag en nacht werkelijk even lang zijn. Want daar het al dag heet, als de bovenrand der zonnenschijf, door de straalbreking meer dan een halven graad omhoog getild, zich boven den horizon vertoont, wordt de zonsopkomst ongeveer 6 minuten vervroegd. Met hetzelfde bedrag wordt de ondergang vertraagd, en zoo duurt de dag bij de nacht-evening niet 12 uren, maar 10 tot 12 minuten langer.

Alle heldere *planeten* zijn deze maand als morgenster te zien, maar niet alle vijf tegelijk. *Mercurius* komt in de eerste dagen van September ongeveer anderhalf uur vóór de zon op en is gemakkelijk aan den ochtendhemel te vinden.

Venus staat den 12^{en} September in samenstand met de zon en werkt zich na dien datum snel uit de ochtendschemering los, zoodat zij tegen 1 October omstreeks 17 uur (6 uur v.m. zomertijd) al goed te zien is. De smalle sikkel meet dan 52".

Mars en *Jupiter* stonden in den vroegen morgen van 2 September vlak bij elkaar. Daar deze beide planeten den 1^{en} October resp. vier en vijf uur vóór de zon opkomen, Saturnus drie uur en Venus twee uur, heeft den omstreks dien tijd een bijzonder mooie constellatie aan den ochtendhemel te verwachten.

DE VISSCHEN.

Het sterrebeeld *Visschen* (*Pisces*) komt onder den naam *'Izbees* in den Almagest voor. De oude atlanten beelden twee visschen af, waarvan de een tusschen den Ram en Pegasus haast in het lichaam van Andromeda dringt, en de andere ten Zuiden van den vierhoek van Pegasus is geteekend. De twee visschen zijn door twee linten verbonden, samengeknoot bij de eenige vrij heldere ster van het sterrebeeld, α , die de volgende maal op het kaartje van den Walvisch zal worden aangegeven. De beide linten worden aan den hemel vrij duidelijk gemarkeerd door twee reeksen van sterren der vierde en vijfde grootte. Het sterrebeeld verdwijnt in Maart in de avondschemering en komt in Mei weer aan den Oosthemel uit de ochtendschemering te voorschijn.

Veel merkwaardige objecten zijn er niet te vinden. De ster α is een mooie dubbelster: de hoofdster (vierde grootte) heeft op 3" afstand een begeleider van de vijfde grootte, die er in omstreeks 2600 jaar omheen draait.

In het Westelijk deel van het sterrebeeld, zowat midden tusschen Markab (γ van Pegasus) en de ster β van den Walvisch, die men de volgende maal op het kaartje zal aantreffen, is het *lentenachteveningspunt* of *lentenpunt* (Aries) te vinden, het beginpunt van telling voor rechte klimming en lengte, het punt, dat de zon op haar jaarlijksche reis langs de ekliptika den 20^{en} Maart bereikt. De *precessie* (zie No. 1 van den XIIIen jaargang) heeft het lentepunt sinds de dagen van Hipparchus meer dan 28°, of bijna een heel teeken, teruggeschoven en het van den Ram in de Visschen gebracht. A. A. N.

HET OPEN VENSTER.

16) Uit het Engelsch van E. TEMPLE THURSTON.

HET was haar geluk, dat ik verlangde, vóór elke gedachte of overweging van mijn eigen geluk. Ik luisterde of haar geluk besproken werd, en met de eerste woorden, die mijn ooren bereikten, wist ik, dat ze van dat geluk spraken.

„Ik mag toch met je vader spreken?” vroeg hij.
Het kloppen van mijn hart scheen te wachten op haar antwoord.
„Het zou niets geven, mijn lieve,” zei ze — en in haar stem hoorde ik Georgina tot me spreken, door den dunnen sluier, die ons nu scheidt. „Je moet geen enkel woord tegen hem zeggen. Ik zeg, dat het niet wezen kan en je bent verbaasd, hoe ik dat zeggen kan. Maar denk je nu eens een oogenblik in mijn plaats. Hij is alles voor me geweest. Sinds moeder stierf ben ik alles voor hem geweest. En denk nu eens, wat het zou zijn, als ik die duizenden mijlen weg ging en hij hier achterbleef — alleen.”

„Moeten de jongen voor de ouden leven?” zei Allan.
Bijna had ik uitgeroepen: „neen!” Het was het ware, het eerlijke woord om te zeggen. Ik voelde geen wrok tegen hem, toen een geval. En toch verdrongen zich vrees — misschien ook wel hoop — in mijn hart, terwijl ik wachtte op haar antwoord.

„Ik weet niet, hoe ik daarop moet antwoorden,” zei ze na een lange pauze. „Misschien niet. Men is maar eenmaal jong, en je zou tot in 't oneindige over de rechten van de jeugd kunnen praten. Maar er is altijd iets, dat je eigen geval onderscheidt en het tot een uitzondering maakt op den algemeenen regel. Ten eerste, en dit is misschien het grootste bezwaar, beloofde ik Vadertje, spoedig nadat Moeder stierf, belóofde ik hem, dat ik hem nooit verlaten zou. Dat was een belofte, plechtig afgelegd in een heel plechtig oogenblik. Hoe zou ik die belofte kunnen verbreken? En denk eens aan hem, die zoo alleen achterblijft. Hij heeft Moeder verloren — hoe zou hij het kunnen verdragen, mij ook te verliezen? Ik zie hem nog, kort nadat Moeder gestorven was. Hij houdt van zijn vogels, maar een heel jaar lang schreef hij nooit in zijn boek. Hij placht naar de kamer te gaan, waar Moeder stierf, wanneer hij dacht, dat ik hem niet hoorde. In die kamer was het, dat ik het hem beloofde. En ik weet, wat hij zeggen zou, als je met hem sprak. Hij zou geen oogenblik in den weg staan. Hij zou me met jou naar Californië laten gaan, en weet je, wat dat zijn zou?”

„Neen.”

„Het zou het eind van zijn leven zijn — niet anders dan het eind.”

Ik wachtte op zijn antwoord, maar blijkbaar had hij niets te zeggen. Ik hoorde hun voetstappen wegsterven, toen ze uit den moestuin naar het grasveld liepen. Toen bevrijdde ik mijn motje en volgde hen naar binnen.

5 Augustus. — Ik zei niets tegen hen, dien avond, maar toen Allan weg ging, vroeg ik Diana te willen gaan zien, of de deur van het kippenhok wel op slot was. Er zijn den laatsten tijd vossen geweest in onze buurt en we hebben wat kippen door hen verloren. Ik dacht aan het kippenhok, omdat ik het een half uur geleden zélf op slot had gedaan. Dus gingen ze samen weg. Ik wist, dat ze elkaar goeden nacht zouden willen wenschen, zooals alle menschen, die elkaar liefhebben. Ik wist ook, wat een moeilijk oogenblik het is, met die lange uren van den nacht vóór zich, wanneer ze elkaar niet meer kunnen zien.

Het duurde wel twintig minuten, dat zien, of het kippenhok op slot was. Het verwonderde me zelfs, dat het niet langer duurde. En toen zij weg was, zat ik in mijn studeerkamer en dacht er over, wat het beste was, dat ik doen kon. Zoowel door den toon harer stem in den tuin als door mijn kennis van haar karakter wist ik, dat Diana trouw zou blijven aan haar gelofte. Geen overreding van mijn kant zou sterk genoeg zijn om haar die te doen verbreken; geen verzekering zou haar er ooit toe kunnen leiden te gelooven, dat ik níét eenzaam zou zijn. Ze kent me te goed. Alleen door een voorwendsel en een list zou ik er in slagen haar naar haar geluk te voeren, en dus zat ik daar te overleggen, wat ik doen zou. Ten laatste vond ik een uitweg. „In zulk een geval,” zei ik, „is een misleiding geen bedrog”.

Op dat oogenblik opende Diana de deur van mijn studeerkamer.

„Het kippenhok was op slot, Vadertje,” zei ze, en ik hoorde nauwelijks wat ze zei. Mijn oog werd aangetrokken door een lok van haar haar, die op haar schouder was gevallen.

„Hij heeft haar háár gekust,” zei ik tot mezelf, en toen ik haar goeden nacht wenschte, kuste ik het ook.

8 Augustus. — De zwaluwen hebben vliegen geleerd tegen den dag van hun vertrek. Ik wees er dezen morgen Diana op, toen we samen op het grasveld stonden, gereed om naar de kerk te gaan. Ze joegen elkander na over de velden, met korte, onzekere vluchten, en kwamen telkens terug op den tak van een wilg, die over den kleinen vijver hing en waarop de moedervogel gereed zat om hun te helpen.

Haar roomwitte borstje en roodachtig keeltje glinsterden in den zonneschijn. Alleen de veeren van een zwemvogel schijnen me zijdeachtiger toe dan die van een zwaluw en ik ken geen vogel, wiens vleugels vergeleken kunnen worden met den glans van haar vleugels. Ze zat daar onvermoeid haar lied te zingen, een trillend gekwetter van verrukking, en de wilgebladen trilden fluisterend mee met elken zwakken adem van den wind. Ze ritselden en murmelden bij haar gezang, — nu eens waren ze zachtgroen, dan weer licht zilverachtig. Ze zat daar op haar tak en glinsterde als een donkerblauwe sapphier in een schittering van licht.

„Ze zijn gereed om ons te verlaten,” zei ik, terwijl we de jonge vogels gadesloegen, die naar hun tak terug kwamen.

„Ik wilde, dat ze nooit hadden leeren vliegen,” zei Diana. „Ik zou zoo goed op ze passen, als ze hier bleven.”

„Waarom wou je 't Leven veranderen, mijn lieve?” antwoordde ik. „Denk je, dat jij ze met meer wijsheid had kunnen maken dan ze nu zijn? We moeten allen uitgaan in de wereld; we hebben alle onze plichten te vervullen en te gehoorzamen aan onze betere instincten. Ik betreur het ook, wanneer de zwaluwen weg gaan, maar wat zou ik het oneindig meer betreuren, als ze door zwakte niet hadden kunnen leeren vliegen! Dan zou ik 't even goed kunnen betreuren, dat jij jong en sterk bent. Ik zou evengoed de kleur op je wangen kunnen betreuren — even goed kunnen wenschen, dat je lichaam niet recht was, of je ledematen niet lenig, als dat ik wenschen zou, dat de zwaluwen niet hadden geleerd te vliegen.”

Toen voelde ik, dat ik in mijn preektoon overging, vóór ik nog in de kerk was, en dus leidde ik haar uit den tuin.

„U is heel wijs, Vadertje,” zei ze.

„Er zijn dingen, die beter zijn dan wijsheid,” zei ik — „ik wilde liever sterk zijn om te kunnen vliegen.”

Ik weet niet, of ze geheel beseftte wat ik bedoelde, maar haar aankijkende, terwijl ze naast me voortliep, zag ik, dat ze in diepe gedachten verzonken was.

In de drie dagen, die voorbij waren gegaan, sinds ik dat gesprek in den tuin had afgeluisterd, had ik niets gezegd. Ik had niets gedaan. Nu was het Zondag en ik zou mijn eersten stap nemen in de krijgslist, die ik wilde ondernemen.

Ik had me eerst overtuigd, dat Allan in den morgendienst zou zijn, en toen ik opstond in den preekstoel, gaf ik mijn tekst op uit het elfde hoofdstuk van den Prediker, het negende vers.

„Verblijd u, o jongeling! in uw jeugd en laat uw hart zich vermaken in de dagen uwer jongelingsschap en wandel in de wegen uws harten en in de aanschouwing uwer oogen.”

Ik zou bijna in de verzoeking komen mijn geheele preek hier af te schrijven en dit alleen, omdat ik er zoo voldaan over was. Het was voldaanheid, misschien een bittere voldaanheid voor me om hem te schrijven en ik had er mijn best op gedaan.

Er is iets scherps, een groote diepte, denk ik wel eens, in genot, dat bitter is. Want ofschoon ik diep leed bij de gedachte, wat het gevolg van mijn preek zou zijn, zou ik toch dat lijden niet hebben willen missen terwille van een heele wereld van genot. Ik wil niet alles overschrijven, wat ik gezegd heb. Ik weet, dat het alleen maar hoogmoed is, die me soms doet droomen van een dag, waarop ik wat zou kunnen geven aan de letterkunde van mijn land. Niemand zal ooit deze aantekeningen zien en dus kan ik, zonder vrees van verkeerd begrepen te worden, zeggen hoe trotsch ik zou zijn als een boek met mijn preeken waardig zou worden gevonden om gedrukt te worden. Maar dit is ook louter ijdelheid. Ik kan alleen mijn geweten geruststellen met de gedachte, dat ik me niet vaak aan zulke gedachten overgeef.

Nadat ik terloops gewezen had op het werkelijke onderwerp van den tekst, ging ik over tot de eigenlijke beweegreden van mijn preek.

„Kracht,” zei ik, „is de gift van God” — en dit schrijf ik over, juist zooals ik het gezegd heb. „Door kracht gehoorzaamt de mensch aan het woord Gods; door ledigheid en nalatigheid ziet hij het niet. En nu zijn ledigheid en nalatigheid subtiele dingen. Ik weet, hoe de edelste opoffering leidde tot ledigheid en tot het niet navolgen van de hoogste wetten van God.”

Het is tot de jonge mannen en vrouwen, dat ik nu spreek; tot degenen, die door hun jeugd al die energie hebben, welke bedoeld is om groote en edele doeleinden te bereiken.”

Toen ik dit zei, keek ik naar den jongen Allan en van hem wendden mijn oogen zich naar Diana in het koor. De zaden van mijn gedachten waren reeds in hun zielen geplant. Toen wist ik reeds, dat ik goed gekozen had, dat ik op het laatst zou slagen. Hij sloeg me onafgebroken gade vanuit de bank waar hij zat en háár oogen waren gevestigd op een punt, waarop Diana's oogen vaak staarden. Daar worden al haar diepste gedachten bewaard.

„Uitstel,” ging ik door, „dát is de zonde van de jeugd van deze eeuw; misschien is het wel de zonde der jeugd in elke eeuw. En toch is de jeugd de tijd van dáden. In de jeugd geeft men zijn kracht, opdat nieuwe kracht moge volgen. In de jeugd worden uw kinderen u gegeven om de kracht te ontwikkelen, die de uwe was.”

„Verblijd u, o jongeling! in uw jeugd en wandel in de wegen uws harten en in de aanschouwing van uw oogen.”

„Want in de jeugd klopt het hart sterk, in de jeugd is het licht der oogen helder. Ik spreek nu niet van de kracht der deugd. Ten allen tijde moet een mensch sterk zijn, maar in de jeugd alleen is het hem gegeven sterk te zijn in dáden. Daarom zou ik willen zeggen tot u allen, jonge mannen, en tot u allen, jonge vrouwen, verlies geen der oogenblikken van uw jonge dagen. Offer niets op, dan aan wat krachtig is, aan wat u oproept voor de kracht van het leven, die God u in uw jeugd gegeven heeft.”

Misschien beefde mijn stem, toen ik dit zei, maar ik weet, dat het niet een smartelijk beven was door de gedachte aan Diana's vertrek. Zij zal ook gaan met de zwaluwen. Haar vleugels zijn klaar; ze is sterk door de kracht der jeugd. Hoe zou ik dat durven betreuren?

Gedurende den geheelen weg van de kerk naar huis zweeg ze. Het was een stilte, die ik beter vond niet te storen. Behalve enkele oppervlakkige opmerkingen zei ze pas onder het middagmaal iets van dat, wat omging in haar ziel.

„Dacht u alleen aan de zwaluwen,” vroeg ze me, „toen u dat zei vanmorgen?”

„Misschien wel,” zei ik. „Waarom vraag je dat?”

Ze schudde haar hoofd en zei niets meer. Arme Diana! Het Leven raakt haar voor de eerste maal aan, en het hart, haar hart van diepvoelende vrouw doet haar pijn, omdat ze leert, dat er in het leven altijd één moet zijn, die bezeerd wordt en omdat zij het is, die pijn moet doen.

18 Augustus. — Ik moet mijn waarnemingen voortzetten, als Diana vertrokken zal zijn. Ik heb me inderdaad al voorbereid op haar vertrek. De helft van het genot de schoonheden der natuur waar te nemen bestaat er in om ze aan iemand anders te laten zien. Die trek van het kind leeft door in ons allemaal. Toen ik een jongen was, placht ik alles aan mijn moeder te laten zien. Mijn vader zou alles wel zélf opgemerkt hebben, dacht ik ongetwijfeld. Een man wil altijd vrouwen onderwijzen. En alleen door een vrouw wil hij zelf onderwezen worden.

(Wordt vervolgd.)

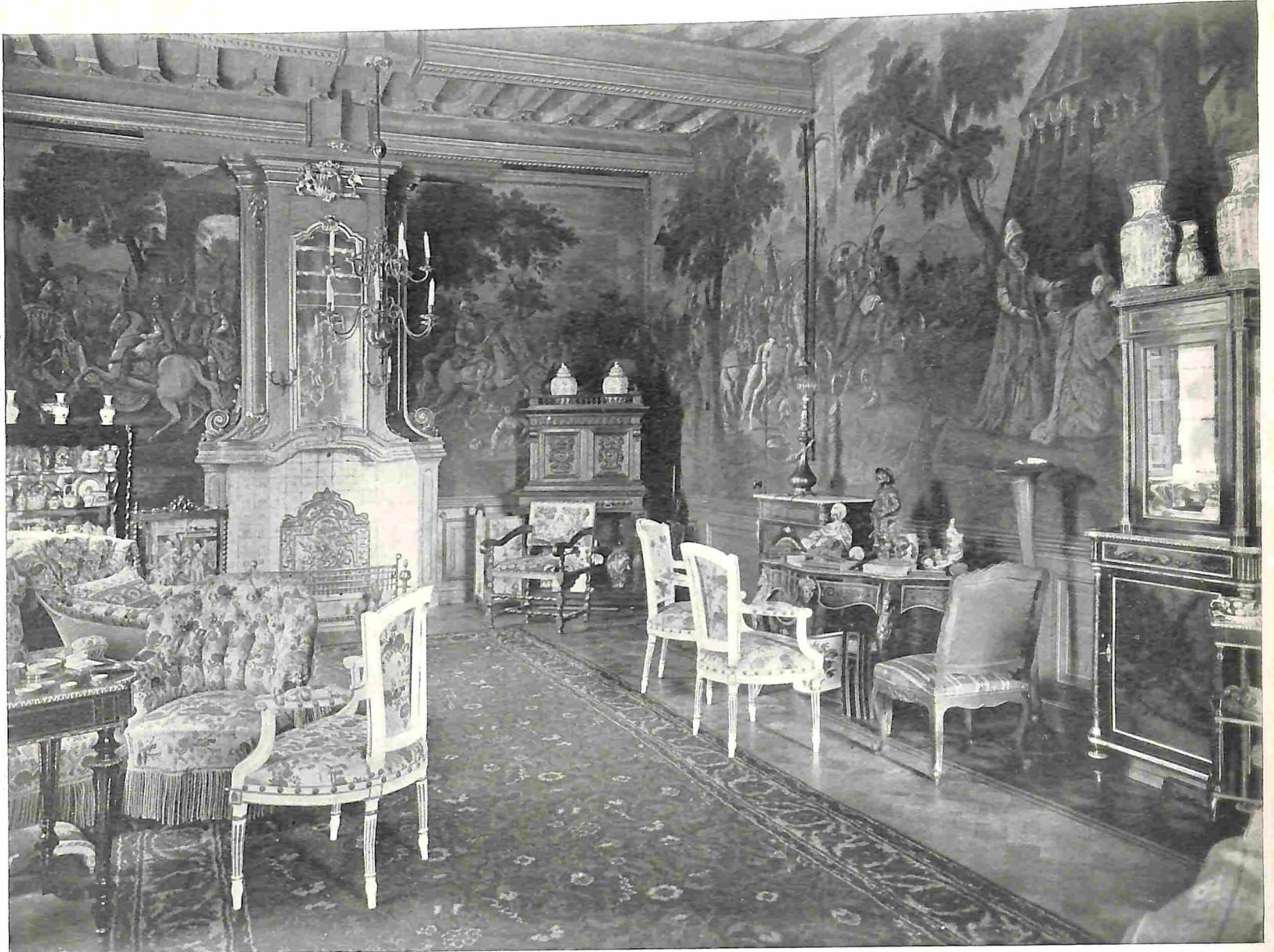

Foto C. Steenberg.

DE ZAAL IN RIJNHUIZEN.

RIJNHUIZEN BIJ JUTPHAAS.

(Slot).

WE staan dan in de hal, met marmeren tegels geplaveid, maar eenvoudig overigens, als het geheele huis, op enkele uitzonderingen na, ook inwendig is. Maar reeds hier blijkt, waaraan het huis rijk, en zelf zéér rijk is, aan curiositeiten, kunstvoorwerpen, schilderijen, enkele van hoge kunstwaarde maar de meeste voornamelijk van historische beteekenis en portretten van leden der families van Rijn en de Geer. In de hal zijn de voornamelijk, behalve eenige kanonnetjes van 1666 — vermoedelijk gemaakt in de Zweedsche geschutgieterij van de De Geers —, de wapentrofeeën aan de wanden, die de aandacht trekken. Zeldzame oude geweren hangen daar; ook een lans, door Czaar Peter den Grootte aan den eigenaar van Rijnhuizen vereerd. Het fraaiste voorwerp van Rijnhuizen's wapencollectie is zeker wel een geweer met een buitengewoon sierlijke kolf van ingelegd ivoor en allerlei zeldzame houtsoorten en beschilderd met jachttafreelen, afkomstig van Jan Jacob de Geer van Finsprong, over-overgrootvader van de tegenwoordige eigenaresse. Men vindt beide zijden van den kolf op blz. 420 afgebeeld.

In den salon, links van de hal, hangt een rijkdom van schilderijen aan de wanden, meest familieportretten, waaronder een zeer fraai, geschilderd door Nic. Maes; ook een stuk van Frans van Mieris, voorstellende een tafereel uit de sage van Reinout en Armide, waarop de personen de gezichten vertoont van de familie von Meinertshagen, door huwelijk aan het geslacht de Geer verwant; Houbraken maakt van dit stuk in zijn „Nederl. schilders” melding.

Daarachter is de bibliotheek-kamer; een der wanden hier is geheel met boeken bedekt, wat iets ernstigs en tegelijk vertrouwelijks en gezelligs aan dit vertrek geeft. Tijdens ons bezoek bleek ons, dat de kasten hier ook nog heel wat wetenswaardigheden bevatten, op het kasteel en zijn omgeving betrekking hebbend. Rijnhuizen, dit zij hier terloops medegedeeld, kan ook trotsch gaan op een belangwekkend archief.

De kamer achter de hal, de eetkamer, biedt een kostelijk uitzicht tusschen 't geboomte over keurig onderhouden gras-tapijten en bloemperken op den Vaartschen Rijn en een gedeelte van het dorpje Jutphaas. Alweder vele familieportretten hangen hier.

Het overblijvende gedeelte van de benedenverdieping, aan de noordzijde van het Huis, wordt geheel ingenomen door de meer dan 10 Meter lange zaal, het eenige vertrek van Rijnhuizen, dat

een bepaald voornamen, rijken en wijschen indruk maakt, die wel allereerst gewekt wordt door de wandbekleding: op doek beschilderde voorstellingen uit het leven van Alexander den Grootte. Vooral de olifantenslag links van den schoorsteen mudt uit door levendigheid; dit tafereel was echter ten gevolge van de slechte verlichting moeilijk te fotografeeren, zoodat wij ons moesten bepalen tot 't in beeld brengen van een ander fragment: Alexander in het kamp der Saracenen. Men zegt dat deze doeken reeds 300 jaar op deze zelfde plaats hebben gehangen. Als dit waar is, zouden zij reeds vóór den bouw van het tegenwoordige huis hier gehangen hebben, wat niet onmogelijk is, als men hier aan een verbouwing van 't oorspronkelijke huis, zij 't ook een zéér belangrijke, denkt. Deze wandschilderingen, niet minder zeldzaam dan gobelins, hebben een hooge waarde: zij zijn op f 30.000 geschat. De sierlijke Louis XVI-schoorsteen dagteekent uit 't laatst der 18e eeuw, waarschijnlijk uit 1782; vermoedelijk heeft zij een oude Hollandsche schouw vervangen. Wie mocht denken dat tegels en muurplaat onder den schoorsteen van die oude deuren zijn overgebleven, vergist zich: ze zijn hier eerst door de tegenwoordige eigenaresse aangebracht. Boven den schoorsteen vertoont kinderbalkjes en dwarsbalken, die vermoedelijk in de 18e eeuw door verguldsel een rijker aanzien hebben gekregen. Een schat van mooie Louis XVI meubelen, kasten, tafeltjes, porseleinen vazen enz. siert deze zaal; veel hiervan dateert echter terstond op. Waarlijk-oud zijn ongetwijfeld de twee mooie koperen lichtkronen, die van de zoldering hangen.

Lang de trap naar de bovenverdieping hangen weer tal van familieportretten evenals op het portaal boven de hal. We zagen hier ook eenige oude wapenborden, afkomstig uit de oude kerk Johanna van Rijn, die in 1819 is afgebroken, alsmede portretten van Rijnhuizen in eigendom bezat, en van Lodewijk de Geer, de eerste eigenaar uit het beroemd geslacht, dat nu reeds meer dan 2½ eeuw dit huis het zijne kan noemen.

Langs de trap merkten wij nog eenige merkwaardige primitieve tekeningen op, terwijl op het portaal twee fraaie oud-Hollandsche kasten onze aandacht trokken.

Van de verdere vertrekken valt weinig te zeggen; enkele hebben een niet onfraaien schoorsteen maar zijn overigens modern ingericht.

Het is geen groot huis, Rijnhuizen, met zijn slechts acht vertrekken, maar wel zeer comfortabel ingericht en zoowaar centraal verwarmd en elektrisch verlicht.

Dit laatste is thans ook met Jutphaas het geval, maar Rijnhuizen was het dorp vóór, en bezit een eigen centrale. Vroeger was het 't grootste gedeelte van 't jaar bewoond; van 't laatst der 16de eeuw af heeft Rijnhuizen nooit onbewoond gestaan. Tegenwoordig wordt het alleen in de vier zomermaanden bewoond.

Ziehier wat wij van het deftige Huis-te-Jutphaas onzen lezers kunnen mededeelen, niet 't minst dank zij de vriendelijkheid van mevrouw de douairière van Hardenbroek van Lockhorst, die ons met groote bereidwilligheid alle gevraagde inlichtingen gaf, en dat met te meer gemak kon doen, daar zij zelve, iets wat niet van alle kasteelbewoners kan gezegd worden, in haar Huis en zijne geschiedenis veel belang stelt en daarvan dan ook goed op de hoogte is.

Na afscheid van onze vriendelijke gastvrouw genomen te hebben, hebben wij het goed nog eens doorgewandeld, en zijn wij onder het zware geboomte van het bosch ten zuiden van het huis gaan droomen over het verleden van dit mooie plekje en de vele verdienstelijke mannen, die het tot eigenaar heeft gehad. Aan den Vaartschen Rijn of Keulsche vaart gekomen, waardoor juist een motorboot pufte, beeld van het onsierlijke, jachtige, praktische heden, kwamen we tot de nuchtere werkelijkheid terug. Daar stond ook in onze onmiddellijke nabijheid de oude koepel, die in 1883, toen de vaart werd verbreed, een eindje achteruit is gezet. Wederom is zij toen gebouwd boven 't vaartje, dat de slotgrachten met den Vaartschen Rijn verbindt. En wederom werd zij tot aantrekkelijk rustpunt voor 't oog, dat met welgevallen van Jutphaas op Rijnhuizen's mooie geboomte ziet.

Alles is vergankelijk op deze aard. Moge 't echter nog langen tijd duren eer Rijnhuizen het lot ondergaat van de meeste andere adellijke huizen in Jutphaas' omgeving!

A. L.

Een tocht naar het verwoeste Kloet-gebied.

REIS-IMPRESSIES.

Buitenzorg, 22 Mei '19.

NAUWELIJKS was ik eenige dagen in Indië — na met het S.S. „Tabanan” te Priok te zijn geland — of de telegraaf bracht de eerste berichten van een plotselinge uitbarsting van de Kloet. Duizenden slachtoffers moesten zijn gevallen en enorm heette de verwoesting, welke werd aangericht.

Zonder mijn bagage van boord verder af te wachten, besloot ik mij den volgenden dag op reis te begeven, ten einde — over Djocja en Kediri — in twee of drie dagen het terrein van den ramp te kunnen bereiken.

Het was een heerlijke temperatuur zoo vroeg in den morgen. Droomerig lagen de sawah's nog in blauwigen nevel verwaand tegen den bergen-achtergrond, totdat de eerste strepen licht het landschap klaarden. Mat-bewolkte luchten, met een lichtveeg hier en daar, weerglansend in de uitgestrekte paddivelden, recht omdijkte vakken voort.... met op een heuvelrug een kampong, schuil in weelderigen plantengroei van tropisch land.

En langs een plat getreden pad op roode aarde gingen stille, bruine figuren van vroege menschen naar het veld....

Velden voorbij, kampongs langs, over bergstroomen in diepe, dicht begroeide ravijnen, waar de rivier zich schuimend-ruischend kronkelde over meegesleurde rotsblokken heen.... rolde de trein door het wisselend landschap in den vroegen dag.

Dan kwamen lichter kleuren in het land en 't eerst beweeg van menschen, inlanders en vrouwen, in kleurige baadjes en doeken, of met het glanzend bruine bovenlijf ontbloot, werkend in de rijstvelden, waar enkele karbouwen — aangespoord door hun kleine, naakte berijderdertjes — loom platsten in het water. Soms ook wekten heele streken den indruk van een Hollandsch landschap. De groene landen jonge rijst schenen als weidevelden, de rijpe vlakten, als 't jonge, golvend koren. En hier en daar een rieten dak, leek als van achter groen verscholen boerenwoning.... tot dat dan weer een palmengroep of pisangboomen 't tropisch stempel legden op het vèr geheel. Er ging, een dessa nabij, een venter zijn pikol-warong dragend in deinenden lastgang, voort over 't hobbelig landpad van roode aarde....

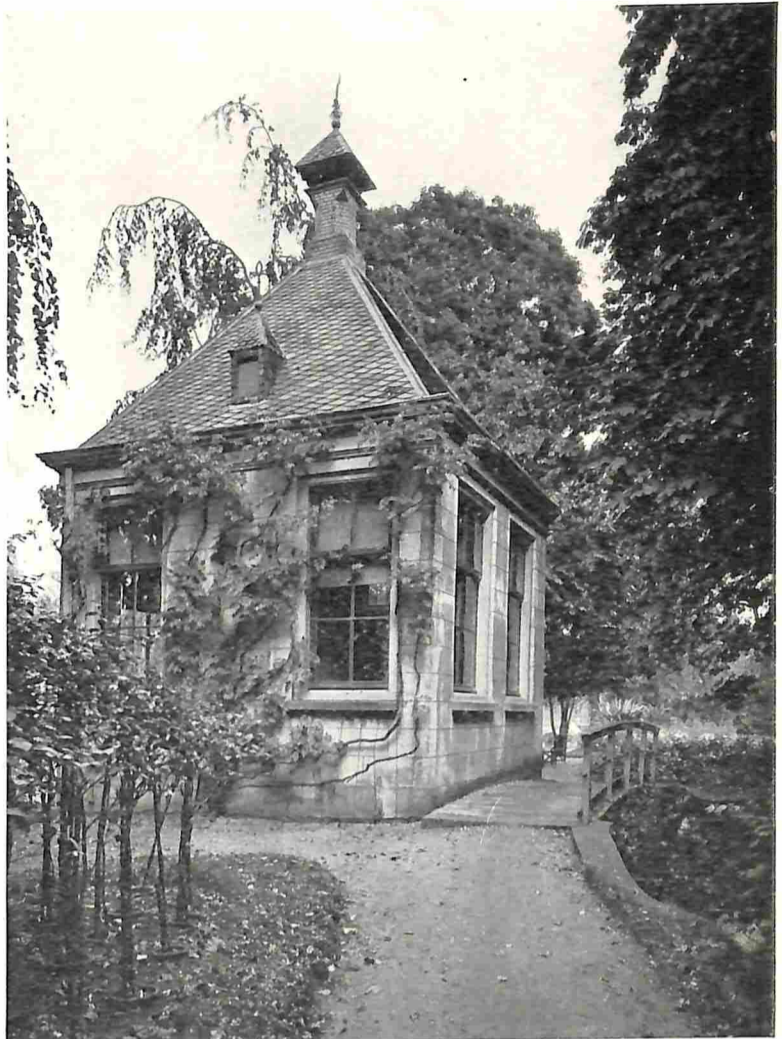

Foto C. Steenberg.

IN HET PARK VAN RIJNHUIZEN BIJ DEN KOEPEL.

In den trein viel mij de royale indeeling der ruime zitplaatsen op, een breed middenpad vrijlatend, al zou ik spoedig bemerken dat dit in de hitte volstrekt geen overdadige luxe is, evenmin als de, althans in de nieuw gebouwde 1e klas-compartimenten, aan de zoldering aangebrachte fen. Wat mij — pas uit Holland, na de magere jaren der distributie — in den restauratiewagen frappeerde, dat waren de verkrijgbare artikelen en de prijzen. Stel U voor, een biefstuk met aardappelen, groenten en vruchten en dat allemaal voor f 1.25. Of een ommelette van 3 eieren voor 40 cent.... Ik was de smaak bijna vergeten!

Djocja, 23 Mei.

Tegen zes uur in den avond kwam ik te Djocja aan, waar ik in het „Grand Hotel” zou overnachten.

Het is inderdaad een groot, ruim-gebouwd hotel van twee verdiepingen, met Europeesche allures. In 't midden, diep-in,

Foto C. Steenberg.

GEDEELTE VAN HET BESCHILDERD BEHANG IN DE ZAAL VAN RIJNHUIZEN, VOORSTELLEND ALEXANDER DEN GROOTE IN HET KAMP DER SARACENEN.

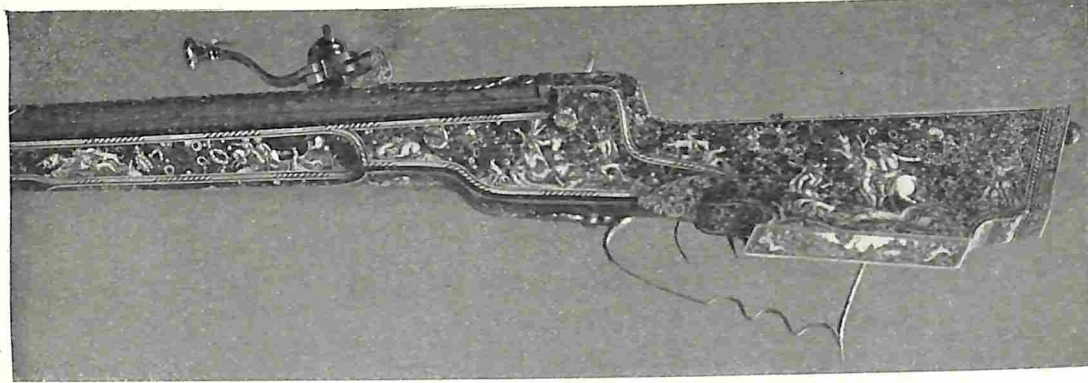

Foto C. Steenberg.

RIJKVERSIERDE GEWEERKOLF IN DE WAPEN-VERZAMELING
VAN RIJNHUIZEN.

front naar den weg, het hoofdgebouw. Ter weerszijden daarvan, de bijgebouwen, met de door korte schotten, gedeeltelijk in balconnetjes gescheiden galerijen, waarop de kamerreeksen uitkomen, elkander toegekeerd.

Hier zocht ik m'n kamer op, enkelen passerend die in slaapbroek en kabaai, de bloote voeten lui over de verlengde armleuning van hun stoel gestrekt, de thee gebruikten. Een voorbeeld, nog ongewoon, 't welk ik dan in meer aesthetisch toilet meende te moeten volgen.... Voor mij uit, beneden, zag ik in het hoofdgebouw de eetzaal met wit gedekte tafeltjes ruim uit-een op den steenen tegelvloer. Daarnaast de deur- en ramen-opene leeszaal, met lange wit gekalkte muren, waartegen een groote glanzenhouten tafel, met kranten en maanden-oude tijdschriften; onverschillig verspreid, zaten enkele heeren, in witte pakjes, rookend wat te bladeren. In het zijgebouw, aan den overkant ten deele zichtbaar, schitterde door de donkerte van den stillen tuin het electrisch licht der galerijen.... En rondom hing de zwoele stilte van den Indischen nacht, met vreemd verborgen geluiden van krekels en torren....

Kediri, 24 Mei.

Den volgenden dag bereikte ik Kediri.

Reeds in de streek van Madioen viel het op hoe zwaar de aschregen moest gevallen zijn. Vreemd lag 't grauwe landschap onder de zonloze lucht, de bladeren der boomen, de bermten, wegen en velden overdekt met een aschlaag.

Kediri zelf zag er goor uit met z'n asch-stoffige wegen en grauw bedekte daken.

Het plaatsje was vol vreemdelingen, gekomen voor een bezoek aan de geteisterde streken. Het gevolg was, dat in de enkele hotels nergens meer onderdak was te bekomen, zoodat ik blij was nog bij particulieren te kunnen worden ondergebracht, al waar ik het bovendien alleraardigst trof.

Het was een triest gezicht in den rozentuin, achter de woning van mijn gastheer — alle potten en planten met een grauwe aschkorst bedekt. O, en nu was het zoo erg niet meer, verzekerde mevrouw mij, ik had het eens den eersten morgen na de uitbarsting moeten zien. Dicht was de asch toen neergevallen, zóó, dat boomen en planten in de nabijheid slechts schimmig te onderscheiden waren, terwijl een drukkende doodsche stilte heerschte. De duisternis was van dien aard, dat in de woningen de lampen tot twee uur in den middag moesten branden blijven. Deuren en ramen werden zooveel doenlijk gesloten gehouden, maar overal drong de fijne aschpoeder, welke de oogen zeer deed, binnen, tot in de kasten toe, alles met een dunne grijze laag bedekkend.

Wat velen in Kediri echter het meest had verontrust, was het snelle wassen van den Kali Brantas, welke vele lijken medevoerde. Men had een bandjir gevreesd....

Denzelfden middag van mijn aankomst viel de eerste verfrissende regen. Ik had nog juist de aschlaag allerwegen gezien.

In dikke modderstralen gutste de stof-aschlaag langs de pannen omlaag en binnen een kwartier had alles z'n grijze, grauwe kleur verloren en zag men weer het groen van boomen en planten, en de roode daken. 't Was als een herademing!

Naar Blitar 25 Mei.

Per auto begaf ik mij des anderen daags op weg naar het verwoeste Blitar. Het weer was goed en de wegen, door den korten, maar hevigen regenval den dag tevoren, waren weinig stoffig meer; ofschoon nog vroeg in den morgen, was er reeds een druk verkeer van auto's vol nieuwsgierigen, die allen in de richting Blitar reden.

Bij Toeloeng Agoeng, waar een binnenweg moest worden ingeslagen (een korteren weg was onbegaanbaar, doordat westelijk van Blitar de modderstroom de rivierbrug had vernield) werd ons door een militaire post beduid te stoppen. Het bleek, dat alvorens kon worden doorgereden, wij in het bezit moesten zijn van een bewijs, waarvoor ik naar den Patti (Inlandsche bestuurs-ambtenaar) werd verwezen.

Daar stond reeds een file van auto's te wachten!

Nadat een geschreven formulier was ingevuld, vermeldende de reden van het bezoek aan Blitar (uitsluitend dienstverrichting, of familiebezoek) werd dit door den Patti afgestempeld, waarop we verder zonder moeite door de verschillende posten heenkwamen.

Deze maatregel bleek n.l. noodzakelijk geworden, wegens het groot aantal, van heinde en ver komende toeristen, belust op het gezicht van al het geleden leed en voorzien van kodaks, boterhammen en limonade. En nóg was Blitar vol van deze belangstellenden.... Het binnenrijden der auto's in de plaats

zelve moest daarom worden belet opdat niet — gelijk in de eerste dagen — het opruimingswerk daarvan den hinder ondervinden zou.

Reeds vóór Blitar zagen we een klein gedeelte der vernieling, welke een breede strook grondgebied geteisterd heeft. Een der uitloopers van den modderstroom had den weg — welke nu echter al weer berijdbaar was gemaakt, zoo goed en kwaad 't ging — danig vernield, de gewassen neergeslagen of weggesleurd, boomen en struiken neergesmaakt op rieten huisjes, waarvan de resten boven de modder staken.

Het onheilspellend voorspel van wat ons te zien te wachten stond....

Een 'n duidelijk beeld gevende beschrijving van de verwoesting welke te Blitar is aangebracht is niet mogelijk. De ravage was inderdaad geweldig. Overal waren militairen en koelies met het opruimingswerk bezig. Een luguberen arbeid, want ofschoon de lijken, waarvan nog lichaamsdeelen boven de modder uitstaken, reeds meerendeels in kuilen, bij twee en drie gelijk, begraven waren, was de lucht van dicht onder de oppervlakte der lahar ontbindende lijken op sommige plaatsen verschrikkelijk. De dames-toeristen liepen allen met zakdoekjes eau de cologne.

De stad is door den zwaren modderstroom in 't hart getroffen. In 't algemeen heeft de vloedgolf al wat zij aan Inlandsche woningen op haar weg tegenkwam tegen den grond geslagen en tot een hopeloozen warboel door-een gesmeten, maar ook de steenen Europeesche woningen zijn niet gespaard. Met welk een kracht de lahar is aangekomen, kan blijken uit het feit, dat het huis van den ass. resident, dat zich in het centrum van Blitar bevindt, aan de achterzijde geheel is doorgeslagen, terwijl de voorgevel grootendeels is ingestort. Ook de hooge buitenmuur om de gevangenis werd van z'n fundeering gestooten, hoewel het gebouw zelf weinig schade bekwam. Aan de stammen der boomen en grauw besmeurde, wit gekalkte huizenmuren nog kon men zien, hoe de stroom bijwijlen meters hoog moest zijn geweest. Overal zag men stukken muur uit de huizen weggeslagen, deuren ingedrukt en de modder in de verwoeste woningen, waaruit alles wat los stond door den vloed werd meegesleurd, of daaronder bedolven. Van de bijgebouwen van het hotel „Chemin de fer" was zelfs niets meer te ontdekken. Deze zijn totaal met den enkele steenbrokken boven de lahar uit. Hier — nabij het station — toch vond de stroom een uitweg in het ravijn, ging te vallen. Vandaar ook dat deze rivier vooral den eersten dag zooveel lijken met zich voerde. Een ander deel van de lahar had zich uitgestort in het station en postkantoor. Het geheele was daardoor ter hoogte van bijna een meter onder de modderplankhoogte ingemetseld in de lahar, de benaming voor deze lava, maar begaanbaar alsof men over een kleimassa loopt, waar iedere voetstap zich even in afdrukt.

Hard was men aan 't werk om de banen en het perron uit te graven en vrij te leggen, al zou de spoorverbinding naar buiten,

waar verschillende bruggen waren vernield, nog de eerste maanden niet zijn hersteld. Wel hoopte men echter spoediger, door overstappen en transport, het reizigers- en kleingoederenvervoer te hervatten.

Opmerkelijk was het te zien, hoe soms te midden der grootste ravage een enkel huis, als door een wonder, was gespaard gebleven. Het ergst er aan toe waren, uit den aard der zaak, de van bamboe en hout opgetrokken inlandsche woningen en kampongs, welke door den vloedgolf totaal werden weggevaagd met warrige oopenhooping hier en daar van brokstukken, resten van wat eens was.

De meer aaneengesloten Chineesche tokowijk, met woningen van steen en hout, bleek er tamelijk goed afgekomen, al had het binnendringen van de modder overall aanzienlijke, materiele schade veroorzaakt. Maar de Chineezzen zijn geen volk om bij de pakken neer te gaan zitten, waartoe wel de inlander door zijn fatalisme gedreven wordt. Zij waren dan ook al dadelijk aan het werk getogen om de kleddeurige zwarte massa (hier grootendeels modder) uit hun toko's en woningen te scheppen, waar deze zich onder uitstalkasten en tegen de muren had opgehoopt. Vóór op den weg werd deze modder uitgeworpen, meters hoog voor de toko-rijen langs. En reeds het opruimen van den weg zal een heel karwei blijken. Voor dezen arbeid zullen, onder militaire leiding, gevangenen worden benut, zooals deze reeds op andere punten der stad werden te werk gesteld voor het uitgraven van menschenlijke overblijfselen van de honderden slachtoffers, onder wie ook vele Europeanen een vreeselijken dood hebben gevonden.

Afschuwelijke toneelen moeten zich in dien stikdonkeren nacht hebben afgespeeld — en in een half uur was alles voorbij.....! Ik heb afgrijselijk tragische verhalen gehoord: hoe moeders hun kinderen zagen wegsleuren, om als zij trachtten hun lieveling te redden zelf door den stroom te worden gegrepen. Mannen hebben vrouw en kind, vrouwen hun mannen voor oogen zien omkomen, in onmacht iets te doen.

Vreeselijk moet 't gehuil en gebrul der in doodsangst verkeernde gevangenen zijn geweest, toen zij den vloed hoorden aanrollen, welke den buitenmuur deed neerstorten. Met onderdeelen van britsen, hebben zij met vereende krachten de muren gerameid en velen is het gelukt om door de geslagen gaten uit te breken.... een bijna zekeren dood in den stroom tegemoet.

Wat er door de slachtoffers geleden is en door vele nabestaanden geleden wordt, laat zich ternauwernood denken, laat staan beschrijven. Er voert ons een rilling door de leden, alleen reeds bij de minste gedachte aan dat afschuwelijk gebeuren — de overweldiging door een kokenden moddervloed, door de Kloet gebrakt, als een gruwelijk onheil, waaraan duizenden en duizenden ten slachtoffer vielen.

Toen wij tegen éenen langs de societeit kwamen was deze het middelpunt der drukte.

Aan honderden inboorlingen, die have en goed verloren hadden, werd rijst uitgedeeld, terwijl op een bon van den loerah aan de meestberooiden kleeren — uit de pandhuizen van Blitar en omstreken — werden uitgereikt. De eerste zorgen voor hen, aan wie niets restte dan die éene herinnering aan het tragisch gebeuren in dien donkeren nacht.

De meesten der Europeanen zijn te Blitar gebleven. Zij, wier woningen werden verwoest, vonden een onderdak bij kennissen of vrienden wier huis was gespaard, en overall vonden zij hulpvaardigheid.

De stemming onder de overlevende inlanders was tamelijk fatalistisch. Wel zochten tallozen naar de sporen van hun bedolven bezit, of naar vermiste verwanten, maar er was de lijdelijke berusting: het móest zoo zijn! Nu wil hierbij het toeval, dat de uitbarsting gekomen is, kort na den dood van den ouden, vereerden regent, zoodat hun fantasie de sage spon, dat de booze geesten wachtten tot zijn dood, alvorens hun gruwelijk werk te volvoeren. Bedenkt men bovendien dat, naar ik vernam, het graf van den regent op een hoogte gelegen, bleef gespaard, dan voelt men hier den bodem voor een aandoenlijk mengsel van fatalisme en bijgeloof. Zoo éénerzijds. Maar ànderzijds heeft de bevolking in de geteisterde streken zich bijna overall van een zeer ongunstige zijde doen kennen. Een feit is, dat op vele plaatsen de bevolking van de verwarring heeft misbruik gemaakt om te rampassen en te plunderen, zoodat allerwege (ook te Blitar, waar de marechaussee goede diensten bewees en de militairen de openbare gebouwen bezetten) strenge militaire maatregelen moesten worden genomen, om wanordelijkheden en roof, ook lijkenroof, tegen te gaan. Op vrijwillige hulpverlening van de zijde der Inlanders viel dan ook nergens te rekenen, zij bogen slechts onder militairen dwang.

In den loop van den middag nam ik nog een kijkje benoorden de stad. Daar volgde de stroom gedeeltelijk den ouden loop der lahar van 23 Mei 1901, om zich dan meer westelijk af te buigen, waaraan het te danken is, dat de oliefabriek „Insulinde” met bijbehorende gebouwen is gespaard gebleven. De kali Sangoet, vlak buiten de kotta, anders een onbeduidend riviertje waaruit men steen haalde, was tot een sterken modderstroom geworden. Door haar bedding en ver rechts en links daarbuiten, had de vloedgolf haar loop genomen en zoo krachtig was ze, dat steenen als hunnebedden tientallen meters werden verplaatst.....

Naar waar eens O e d a n a w o e lag, 26 Mei.

Vandaag bezocht ik het gebied van Oedanawoe, waar de aanblik der verwoestingen zoo mogelijk nog aangrijpend is.

De lahar, welke in drie stroomen van den berg is neergekomen, heeft deze streek wel het meest geteisterd. In enkele korte oogenblikken zijn hier heele dorpen weggevaagd, de kampong-complexen: Oedanawoe, Wringinamen, Kebonagoen, kali Tjile, Soembirsari, Soembirmanas en Djatilingar. Alleen reeds in dit gebied, schat men het aantal doden op meer dan 5000.

De tweede modderstroom, is die welke op Blitar is afgekomen, terwijl de derde zich vrijwel recht naar het Zuiden, door een zoo goed als onbewoonde streek heeft gestort.

Het gebied van Oedanawoe is één groote, grauwe vlakte, uren lang, waar de modderstroom alles heeft neergeslagen, weggesleurd of bedolven. Eén woestenijs van 'n grauwgrijze, gestolte massa, met hier en daar soms resten, die duiden op wat eens dorpen in vruchtbare streken waren, nog enkele dagen te voren slechts! Men moet over die troostlooze dorre vlakte hebben rondgedoold, om de naamlooze vernieling te beseffen, welke hier in enkele uren is aangericht. Waar nu onze voeten gaan over een lahar-veld, met gesteente en rotsblokken mee gesleurd, scheen nog zoo kort geleden de zon over een vruchtbaar landschap met een nijvere bevolking. Nu rusten duizenden hier, verstikt in het immense moddergraf. En de zon schijnt haar felle licht over de doodsche vlakte.....

Waar eenmaal dorpen stonden zijn moeilijk nog de resten na te speuren der kamponghuisjes dicht bijeen weggeslagen, verpletterd onder neergesmakte boomen, of meegesleurd in den overweldigenden kokenden moddervloed... slechts enkele palmen zijn als zuilen staan gebleven boven 't stille graf... Nu zijn er koelie's te werk gesteld; die leggen de oude wegen bloot, en maken nieuwe. Oude beddingen zijn bedolven, nieuwe watergeulen weer ontstaan, die moeten overbrugd; daar zijn we doorgewaad. Stammen worden gekapt en gezaagd, rotsblokken meegesleurd en onverschillig over oude wegen door den modderstroom verspreid, worden moeizaam uitgegraven en op zij gekanteld. Het is de arbeid van menschen, onvermoeid maar machteloos tegenover de Natuur. De mannen met ontbloote bovenlijven in de zon, slaan hun houweelen in den bodem, soms huiverig-nieuwsgierig schouwend, als menschenlijke ledematen worden gevonden... totdat de lijkenlucht 'n verder dralen onmogelijk maakt.

Het opruimingswerk, het werk der naaste toekomst; van het verleden bleef niets dan 't lang en droef verhaal van hen die overbleven, wien alles dien éenen, donkeren nacht.... wat hun lief was werd ontrukkt.

(Slot volgt).

J. CROISSET VAN UCHELEN.

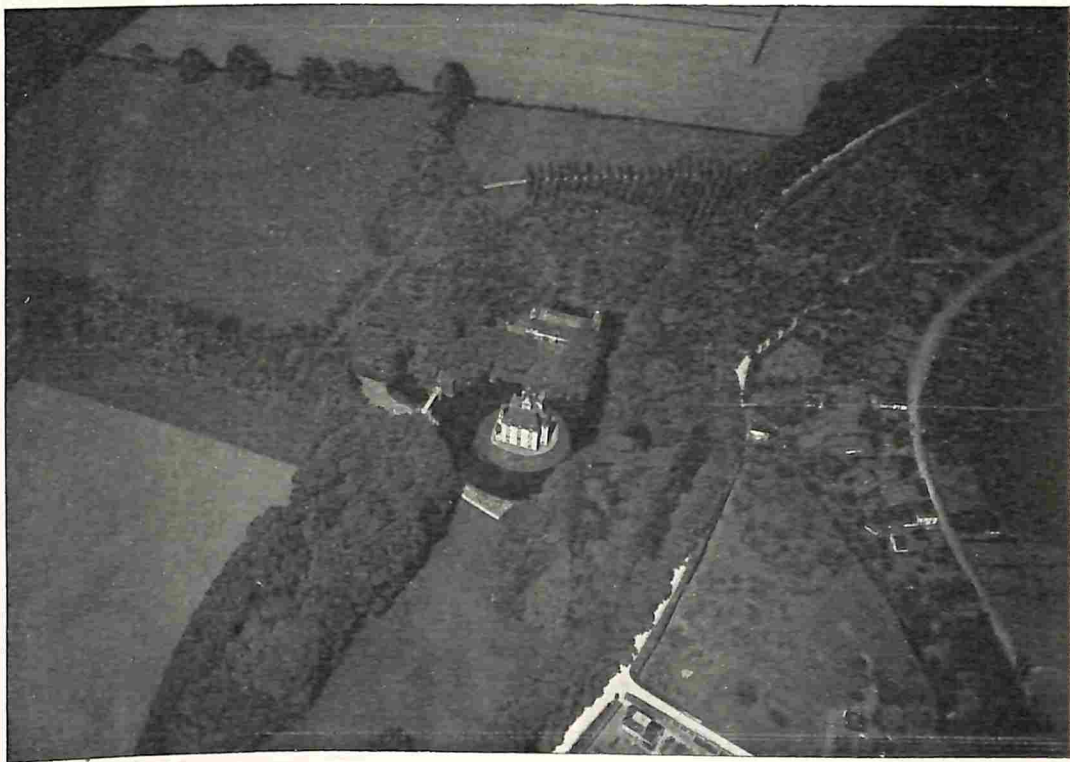

Foto H. G. J. Völcker.

NEDERLANDSCHE KASTELEN UIT 'N VLIEGMACHINE GEFOTOGRAFEERD.

III. HET HUIS TE SOELEN BIJ TIEL.

BAKKERS-LETTERKUNDIGEN.

HET is geen zeldzaamheid, dat men zoowel in het buitenland als hier te lande in het bakkersbedrijf menschen aantreft van letterkundige ontwikkeling of poëtischen aanleg. Inderdaad behoeven wij niet ver te zoeken, als wij slechts ons oog laten vallen op de marmeren buste van G. van Rijn, aan het einde van de leeszaal der Gemeente-bibliotheek te Rotterdam. Gerrit van Rijn werd geboren te Utrecht, 28 September 1846 in het huis, waar de welbekende „Tafelkoeckgens en Tekantjes” (de latere Theerandjes) werden gebakken, waar zijn vader zich in 1830 had gevestigd. Diens oudste zoon Gerrit, zoo lezen wij bij Dr. C. Te Lintum, was bestemd om de zaak voort te zetten. Hij bezocht slechts de lagere school van van Lummel, zoodat van studie eigenlijk geen sprake kon zijn. Met zijn 17e jaar werd hij reeds door zijn vader aan 't hoofd gezet van een tweede zaak „den Duitschen Adelaar,” het oudste adres van de „Tekantjes” sedert 1726. Ter gelegenheid van het 150 jarig bestaan der Tekantjes heeft van Rijn dat feit vereeuwigd in een smaakvol boekje: „de zestien Schouten-steedsche Tafelkoeckgens” dat bij de firma J. L. Beijers werd uitgegeven. Dat was zijn eerste schrede op letterkundig gebied. Zijn wenschen strekten zich verder uit en hij vertelde aan Nicolaas Beets, dat hij, onschon reeds op gevorderden leeftijd, gaarne predikant zou worden, daar hij meende, dat er behoefte bestond aan goede predikanten, waarop Beets hem geantwoord moet hebben, dat er ook behoefte bestond aan goede bakkers, en hij in dat bedrijf ook nuttig kon zijn. Wel beproefde hij nog aan de hoogeschool te komen, maar door de hogere eischen der wet van 1877 is hij daarin niet geslaagd. Na elf jaar in de bakkerij werkzaam geweest te zijn, zeide hij deze vaarwel. Toen begon een leven van zoeken en zwerven en wijdde hij zich aan de letterkunde, voornamelijk op antiquair gebied. Mijn bestek laat niet toe hem op zijn afwisselenden loopbaan te volgen, daar ik alleen heb willen aantoonen, dat uit een bakker een verdienstelijk letterkundige geboren werd, dien de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde onder hare leden opnam. Na twaalf ambachten werd hij in 1890 benoemd tot ambtenaar, speciaal belast met de Bibliotheek te Rotterdam, in 1906 tot Bibliothecaris aldaar. Van zijne talrijke geschriften noemen wij eene levensbeschrijving van Nicolaas Beets in 2 deelen. Nog onverwacht, 1 Augustus 1912, is hij overleden.

Als wij de geschiedboeken van Rotterdam doorbladeren, ontmoeten wij nog een bakker, die zich als schrijver verdienstelijk heeft gemaakt, en wel Jan Gerrit van Waerschut, den schrijver van de „Kronijk, inhoudende den opgang en voortgang van de scheeprijke, wijdvermaarde koopstad Rotterdam,” waar dan ook een straat naar hem is vernoemd. Hij stierf 23 October 1623.

Zouden wij onzen Bellamy vergeten, die 12 November 1757 te Vlissingen geboren, als bakkersknecht de aandacht trok van eenige aanzienlijke Vlissingers, door wie hij in staat gesteld werd de Latijnsche school te bezoeken, om daarna theologisch student te worden aan de Utrechtsche hoogeschool. Wel is uit den bakkersknecht geen theoloog geboren, maar toch een dichter bij uitnemendheid, die de ellendige rijmelarij der 18e eeuwse dichters door gezonder opvattingen heeft vervangen en in zijn vaderlandsche zangen en rijmlooze verzen een nieuwe baan geopend heeft. Wie kent zijn „Roosje” niet, dat in tal van bloemlezingen werd opgenomen? Zijn erotische liederen zijn gewijd aan Francina Baane, zijn Phyllis, die ongetrouwd op 80 jarigen leeftijd in 1837 te Goes is overleden. Jacob Bellamy is slechts 29 jaar oud geworden en op 3 Maart 1786 gestorven.

Hoogst merkwaardig was ook de figuur van Evert Masdorp, den Alkmaarschen bakker. Hij was de tweede zoon van negen kinderen van het echtpaar Dirk Masdorp en Grietje Maas en werd 19 Januari 1810 geboren te Alkmaar in het huis op den Achterdam, waar zijn vader, die vroeger gevaren had, het bakkersbedrijf uitoefende. De lust tot studie en onderzoek zat er bij Evert reeds vroeg in. Met een viertal vriendjes richtte hij een „ridderbond” op, waartoe hun de zolder van een voormaligen stal was afgestaan, die in een „ridderzaal” herschapen werd en behangen met helmen, kurassen en schilden van bordpapier. Op zekereren keer werd door de jongelui besloten een ballade te maken. Alleen Evert kwam met zijn „ballade” voor den dag, waarin een jonkvrouw geroofd, een tweestrijd gestreden en een burcht in brand gestoken werd. Dit was zijn eerste stap op letterkundig gebied. Wel hadden zijn ouders hun kinderen een hogere sport op den maatschappelijken ladder willen doen bereiken, maar daarvoor was het gezin te talrijk en zoo werd besloten dat Evert schoolmeester zou worden. Reeds had hij het tot kweekeling

gebracht, toen de dood zijns vaders in 1836 daarin plotseling verandering bracht. Op zijn sterfbed liet Masdorp zijn zoon Evert bij zich komen en sprak: „Zorg voor je moeder, je broeders en zusters, verzorg de bakkerij.”

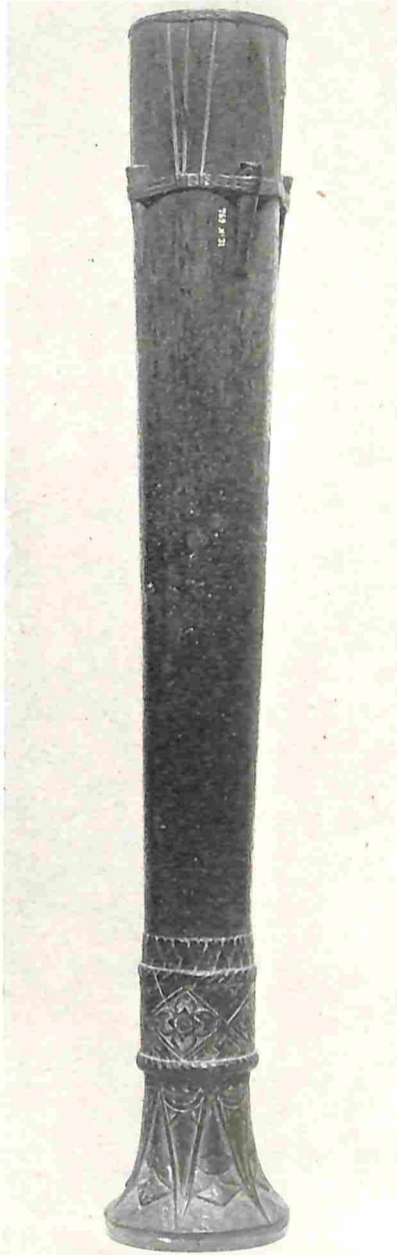
Evert beloofde zijn stervenden vader diens wensch te zullen nakomen. Zoo werd hij bakker en heeft zijn woord onkreukbaar en mannelijk gehouden, getuige de woorden van van Lennepe, toen hij uit Alkmaar, waar hij gepleit had, in Amsterdam teruggekomen, tegen Hofdijk zeide: „Ik ben nog eens bij je vriend geweest; hij zat weer tot zijn ellebogen in het deeg.” Toch trad Masdorp nu en dan als auteur op, echter onder het pseudoniem M. P. Rosmade, daar hij vreesde, dat de auteur Masdorp den bakker nadeel zou berokkenen. Men noemde hem toch reeds spottend den „geleerden bakker” en in een naamloos liedje klonk het: „schoenmaker, houd je bij je leest.”

Toch had de belangstelling van het intellectueele publiek voor hem reeds ruimer afmetingen aangenomen. De maatschappij V. W. de éénige, die met ernst de letterkunde beoefende, benoemde hem tot bestuurslid, evenals de in 1860 opgerichte vereeniging voor de herdenking van Alkmaar's ontzet. En toen de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde hem in 1871 onder hare leden opnam, was hem dit een welkome lichtstraal op zijn levenspad.

In 1866 deed hij de bakkerij aan kant en kreeg hij een betrekking als klerk ter Griffie van de Arrondissements Rechtbank. In 1871, stelden Burgemeester en Wethouders hem op de voordracht voor waagmeester. Reeds was zijn zenuwgestel erg overprikkeld en met spanning zag hij de beslissing van den gemeenteraad tegemoet. Ze heeft hem echter niet bereikt, daar hij in datzelfde jaar, 24 October 1871, op 61 jarigen leeftijd is overleden. Hij is ongehuwd gebleven. Zijn portret in staalgravure door D. J. S. Suijter, is opgenomen in „Aurora”. Minder ongunstige omstandigheden, zegt Hofdijk, meer klassieke wetenschappelijke opleiding, aan zoo menige middelmatigheid nutteloos verkwist, en Rosmade was een der schitterendste verschijningen geworden onzer Letterkunde, waarvan hij nu tenminste een der groote sieraden blijven zal. Hij onderscheidde zich, zegt Professor Jan ten Brink in zijne necrologie in „de Spectator,” door eene opmerkelijke frischheid van fantasie en oorspronkelijke stoutheid van conceptie in al wat hij schreef. Men onthoude hem den volkomen, rechtmatig gewonnen lauwer niet, ten spijt van hen, die er zich afmaken met de vraag: „die Masdorp was toch maar... een bakker?” Behalve tal van bijdragen in de Kunstkronijk, de Tijdspiegel, Aurora, Album der Schoone Kunsten, schreef hij novellen en historische romans, o.a. „de Heidenpriester van Harraga,” waaruit Prof. ten Brink in zijn necrologie een gedeelte citeert.

In November 1863 ging het doek van den Amsterdamschen stadsschouwburg voor hem omhoog, waar zijn toneelstuk „Onder vreemde overheersching” hem nieuwe lauweren bezorgde.

Wilt gij een tijdgenoot, die ook in de bakkerij zijn letterkundige loopbaan begon? Wie kent in België Stijn Streuvels niet, of Frank Lateur, zooals hij eigenlijk heet? Hij werd 4 October 1872 geboren te Heule bij Kortrijk. Toen hij 12 jaar oud was verhuisden zijn ouders naar Avelghem, waar zijn vader zich als pasteibakker vestigde. Daar heeft bakker Frank Lateur, in de letterkunde bekend onder den naam van Stijn Streuvels, zijn eerste levensjaren gesleten. Te Heule was hij bij de nonnekens school gegaan en volgde nog de lagere klasse van de kostschool. Daar de lust tot studie hem bezielde, was hij gedwongen zijn tijd te verdeelen tusschen de bakkerij en intellectueelen arbeid en het is hem gelukt een geheel nieuwe kunst op te vatten en een taal te scheppen van rijkdom en kleuren. Intusschen spreekt Streuvels tegenwoordig vier of vijf talen. Op de lagere school had hij moeite de lessen te volgen, daar hij te weinig Fransch verstond en de „oversten” noemden hem een wilden, ontombaren jongen. Toch is uit dien wilden jongen en pasteibakker van Avelghem een pro-J. de Ridder in zijn biografie, tot een hoogte als nooit tevoren. In 1903 werd hij eigenlijk het eerst door het volk opgemerkt, toen er in de Kamer sprake was van zijne candidatuur voor den Nobelprijs. Daar zulk een voorstel van een universiteit had moeten uitgaan, is er toen niets van gekomen, maar in 1906 heeft de Koninklijke Vlaamsche Academie hem den vijfjaarlijkschen prijs van Nederlandsche letterkunde voor zijne gezamenlijke werken toegekend. Kort voor zijn huwelijk in 1905 met Mejuffrouw Alida Staelens, de dochter van den deurwaarder te Avelghem, had Frank Lateur geld te verdienen niet alleen als medewerker aan Vlaamsche en Hollandsche tijdschriften, maar ook met zijn afzonderlijke werken. Hij is toen verhuisd naar het kleine dorpje Ingoyghem,

INDISCHE SPEELTUIGEN.
28. KETAMBOENG, BORNEO.

29. TROM, BRITSCHE NIEUW-GUINEA.

waar de groote Vlaamsche prozaïst thans nog woont.

Frankrijk mag zich beroemen op een bakker-dichter, van wien Lamartine getuigde toen hij zijn „l'Ange et l'Enfant" gelegen had:

Un ange, au radieux visage
Penché sur le bord d'un
berceau,
Semblait contempler son image,
Comme dans l'onde d'un
ruisseau:

„Voilà un poète!" Die man was Jean Reboul, in 1796 geboren te Nîmes, departement Gard, aan den spoorweg van Tarascon naar Alais, de stad met hare Romeinsche oudheden, amphitheatres en tempels. Hij was de zoon van een werkman en heeft tot aan zijn dood, in 1864, het bakkersbedrijf uitoefende.

Merkwaardig is het bezoek van Alex. Dumas aan den bakker van Nîmes. Toen hij zich aan Jean Reboul voorstelde, klonk het uit diens mond: „Ik ben bakker van 5 uur 's morgens tot 4 uur 's avonds. Van 4 uur tot middernacht ben ik dichter; Verlangt gij broodjes, blijf dan; wenscht gij gedichten, kom dan om vijf uur terug." Nadat hij een paar klanten geholpen had en de jongen hem was komen waarschuwen, dat de oven heet was, ging hij aan den arbeid. Toen Dumas om 5 uur terugkwam, gingen ze samen langs een wenteltrap naar een zolder, waar het meel lag opgestapeld en toen

naar een klein, eenvoudig vertrek, het heiligdom, zooals Reboul het noemde, waar slechts het gebed, de inspiratie en de poëzie toegang hadden:

„Behoort ge tot een ontwikkelde familie?" vroeg Dumas.

„Ik ben de zoon van een slotenmaker."

„Hebt gij eenige opvoeding genoten?"

„Geene."

„Wie heeft u tot dichter gemaakt?"

„Het noodlot."

Toen hij zijn gedichten voorlas, dacht Dumas onwillekeurig aan de Vigne, Lamartine, ja zelfs aan Hugo. Toch was Jean Reboul geen letterkundige en heeft dit ook nooit beweerd; zijn geheele bibliotheek bestond uit 2 deelen: den Bijbel en Corneille. Niettemin tintelden zijn zangen van innig gevoel, b.v. in „l'Hirondelle du Troubadour":

Car j'ai toujours entendu dire,
Oiseau du ciel, que de te nuire,
Porte malheur.

En welk een diepte ligt er in zijn „Soupir":

Tout soleil nait, s'élève et tombe
Tout trône est artificiel
La plus haute gloire succombe
Tout s'épanouit pour la tombe
Et rien n'est brillant que le ciel.

Navigateur d'un jour d'orage
Jouet des vagues: le mortel
Repoussé de chaque rivage
Ne voit qu'éceuil sur son passage
Et rien n'est calme que le ciel.

Zeker was deze eenvoudige werkman een phenomeen. Als men zich verwonderde over de tegenstrijdigheid van zijn dubbel bedrijf, dan was zijn antwoord: „niets eenvoudiger dan dat; wanneer de handen werken, rust het hoofd en wanneer de handen rusten, dan werkt het hoofd."

Mogen er thans nog bakkers gevonden worden, die het voetspoor hunner illustere voorgangers volgen, die behalve het gekibbel over nachtarbeid nog gelegenheid vinden voor meer verheven dingen en er onder hen zijn, wier hoofd ook eenmaal omgeven wordt door den stralenkrans des roems! K. L. SCHAMP.

INDISCHE SPEELTUIGEN.

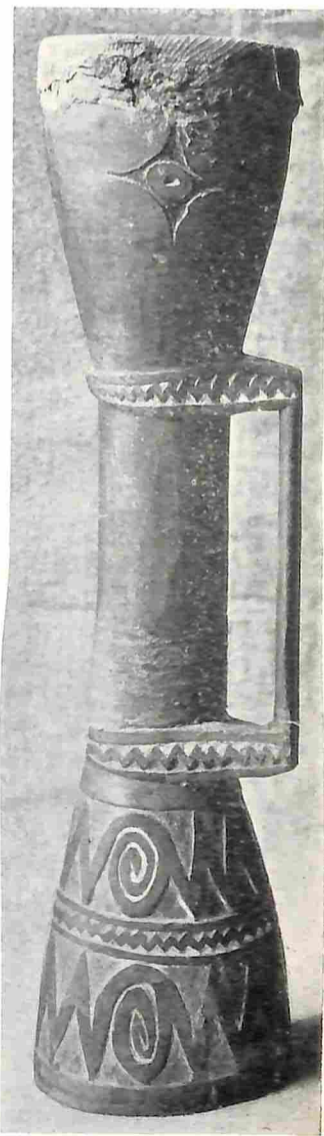
III.

HET laatste gedeelte van dit opstel begint met tromgeroffel. Men spreekt veelal minachtend over de trom, wanneer er sprake is van muziek, maar — moet ik Monsieur Le Grand roepen en hem laten trommelen wat liberté beteekent en égalité, of hem vragen de roode guillotine-marsch te doen

hooren, de marschen van de pyramiden en van Wagram? Dat was iets anders nog dan de signaaltrom, waarmede de Boschnegers van Suriname elkander draadloos uitschelden. Met een trom kan men wonderen doen, maar men moet haar kunnen bespelen. „Auch die alten Freiheitskämpfe, die alten Schlachten, die Thaten des Kaisers trommelte er wie sonst, und es schien als sei die Trommel selber ein lebendiges Wesen, das sich freute, seine innere Lust aussprechen zu können."

Er zijn trommen en trommen, zooals er verschillende soorten takkenbossen zijn. In Birma behoort een serie van 16 welverzorgde trommen, die in een halven cirkel rond den speler staan, tot het orkest; zij worden door het aantrekken der spankoorden, 't beplakken van het trommelvel met stukjes hars of getah, door bevochtiging of verwarming gestemd. Evenzeer verschilt het uiterlijk; zie eens hoe deze Borneosche trom van fig. 28 wel een kanon lijkt, van metaal gegoten; van het uitgehold stuk hout is de voet bijster mooi gesneden; de koppen van de beenen wiggen, die den gevlochten rotan-band aandrijven, zijn als menschengezichten gesneden (vergrootglas!). Ook het onderend van de trom van Yule-eiland, dat op de zuidkust van Britsch Nieuw Guinea ligt (fig. 29), voorstellend den geopenden bek van een krokodil, is met fraai snijwerk gesierd en de ingegroefde lijnen zijn met kalk wit gemaakt. De trom van Merauke, (fig. 30), dat in het uiterste oosten van Nederlandsch Zuid-Nieuw Guinea ligt, in zandlooper-vorm, met het forsche, hoekige handvat, dat met vasten greep werkelijk het trom-lichaam omvat, toont de in het hout met onvaste hand gesneden figuren, die het groote vlak van den konischen voet aangenaam opvullen. Bij deze trom is het stuk leguaanvel vastgeplakt om den bovenrand; voor een sterk spannen van het trommelvel is deze manier niet de beste: aan vele trommen ziet men trekkoorden aangebracht, zooals aan de het Balische instrument door fig. 31 afgebeeld, koorden, die door passanten gespannen worden. Een andere manier, afwijkend van de voorafgaande Europeesche, is het doen loopen van de trekkoorden over een ring van rotan, die door wiggen aangedreven wordt (fig. 28 en 32). Een van de trommen, waarvan het vel op deze wijze gespannen wordt, is van de Toradja van midden-Celebes (fig. 32), een klein exemplaar van ruim een halven meter hoogte, de dierenhuid nog behaard, echt stuk van een natuurvolk. De onderste wiggen zitten verkeerd, want de driedubbele band van rotan moet door hen naar boven gedreven worden. Trommen gebruiken de Toradja alleen bij godsdienstige plechtigheden; zij begeleiden den dans en dienen om geesten en goden op te roepen. Vóór het groote doodenfeest slaat men een grooten, op den grond staande trom, om de afgestorvenen kennis te geven van het voornemen tot deze viering, en op het feest zelf om hunne zielen in den tempel te roepen. Als spanning van deze en andere Toradja-trommen dienen de huiden van herten, geiten en gemsbuffels. De Toradja hebben 't niet ver gebracht in het maken van muziekinstrumenten en hunne muziek staat niet hoog; zij zijn weinig in getal en niet welluidend, met uitzondering van de neusfluit en de mondharpe. Op Borneo hangt men de door fig. 28 afgebeelde ketamboeng, waarvan het voetvormig uitlopend onderend open is, in een dik wollen, met kralensnoeren en koperen belletjes versierd koord, eindigend in een koperen haak; een kleinere, de sobang, wordt geslagen, wanneer men uitgaat om te koppensnellen of daarvan terugkeert. De gandang van Borneo (fig. 33), afkomstig van de tentoonstelling van 1883, heeft vermoedelijk eenmaal een spanning met wiggen gehad; opmerkelijk is de trommelstok met een dierenkop als handvat. De terbang, mede van Borneo (fig. 34), is een midden-vorm tusschen de tamboerijn en de trom, komvormig lichaam van bruin hout, van boven met hertehuid bespannen, van onderen open.

Op Sumatra, bepaaldelijk in Rawas, behooren de trommen tot de gamelan, het orkest, dat als volgt samengesteld is: een houten raam, tusschen welks korte zijden touwen gespannen zijn, waarop vijf metalen ketels rusten; drie gongs, de grootste van bijna 60 centimeter middellijn, aan houten stellingen opgehangen; een bak met 6 metalen, ook wel bamboe toetsen, in het eerste geval veel luider klinkend, maar altijd bij het samenspel een belangrijk instrument; twee gandang (fig. 33) en soms een tam-

30. TROM, MERAUKE. IND. SPEELTUIGEN.

boerijn en een triangel. Behalve de trommen van Nieuw Guinea bespeelt men in het oostelijk deel van de noordkust twee soorten van lange bamboe-fluiten, beide aan één kant gesloten door den bamboeknoop, beide „heilig” en verborgen gehouden voor vrouwen en kinderen, die wel het geluid mogen hooren. De eerste soort, overeenkomende met een gedekte orgelpijp, wordt geblazen in het open gedeelte. De grondtoon heeft een golf-lengte van viermaal de fluitlengte; deze golf-lengte gedeeld in de snelheid van het geluid (350 M.) geeft het getal trillingen van den grondtoon. Bijtonen, harmonische tonen, kunnen te voorschijn gebracht worden door hard blazen en soms blaast de Papoea zóó hard, dat er een tweede of harmonische toon gehoord wordt; maar zulk blazen eischt veel oefening en Europeesche reizigers halen gewoonlijk geen geluid uit deze fluiten. De inademing geschiedt door den neus. De tweede soort fluiten heeft bij het gesloten einde een laterale opening, zij gelijkt dus op een open orgelpijp, de lengte is gelijk aan $\frac{1}{2}$ golf-lengte van den grondtoon; deze soort is te wijd om harmonische tonen voort te brengen, maar zij is gemakkelijker aan te blazen, ook door jongens. Bij het bespelen zet men de fluit met het gesloten eind op den grond.

Van Zuid-Nieuw Guinea zijn bekend trommen, waarbij de zandlooper-vormige (fig. 30), de signaal-roepers van bamboe (fig. 27) en van hout, de mondtrom, en de panfluit met vier kokertjes van bamboe.

Getrommeld met twee stokken, zooals bij ons geschiedt, wordt er in Indië niet. Men slaat het trommelvel met één stok of bespeelt het met de hand, afwisselend met de uitgestrekte vingers en den handwortel (polsgewricht). De taboeh in midden-Sumatra, de lange, groote trom, die afzonderlijk in het taboeh-huisje ophangt en wier dof en doordringend geluid het volk bijeen roept bij gevaar, en ook gasten verwelkomt, wordt met een knuppel geslagen. Op de Nieuw-Hebriden, die ten o. van Australië liggen, vindt men houten trommen, die overeind staan, gemaakt van uitgeholde boomstammen, soms twee manslengten hoog, voorzien van een overlansche spleet en versierd met figuren en menschengezichten. Bij dozijnen staan deze trommen naast elkander en in zulk een boschje, dat een bijzonder kenmerk is van het Nieuw-Hebridendorp, worden de ceremonieën afgespeeld, waarbij men de trommen slaat met dikke stokken. In samenstelling komen deze trommen overeen met de houten, holle signaalblokken die op Java bij de wachthuizen hangen.

Van het eiland Wetar, ten n. van Portugeesch Timor, is een trom bekend, die hoofdzakelijk bij dansfeesten gebruikt en, een uitzondering, door twee mannen met vier stokken geslagen wordt. En — nogmaals iets bijzonders — op de Watoebela-eilanden, bij

32. TROM, CELEBES

Banda, wordt de muziek ge-weerd, zooals in enkele restaurants, ten behoeve van hen, die wel eens zonder strijke en dus niet op de maat willen eten. Feesten viert men zelden op die eilanden, omdat bij het slaan op de trom en de gong, naar het volks-geloof meent, de kwade geesten, die allerlei ziekten met zich voeren en van het eene eiland naar het andere zweven, allicht het eiland zouden aandoen waar men zooveel leven maakt; door zich stil en rustig te houden trekt men hunne aandacht niet.

Uit mijn jeugd herinner ik mij een individu, dat in Augustus gedurende de Rot-

terdamsche kermis langs de straten liep, de belleman. Vóór zijn lijf hing een trom, horizontaal, en het rechter trommelvel sloeg hij met een stok in zijn rechterhand; op de trom was één bekken vastgemaakt van een paar, waarvan hij het andere in de linkerhand hield; door middel van een om den hals gewonden bouffante was een panfluit zoodanig vastgemaakt, dat de openingen der pijpjes vóór zijn mond lagen; en aan zijn muts waren kleine schellen bevestigd, die geluid gaven wanneer hij het hoofd bewoog. Een en al muziek dus. Op welke manier hij de centen inde, die zijn beroep hem opbracht, weet ik niet; maar sedert ik aan den Loosdrechtschen tol den tolgaarder zijn geld heb zien innen, een kapitein Cuttle maar met twee haken, komt het mij voor, dat er ook in deze richting geen technische moeilijkheden meer bestaan. De belleman is verdwenen, met de kermis, die afgeschaft werd in het belang van het volk, dat sedert aanmerkelijk beter geworden is. Waar had deze man zijn voorbeeld gevonden? In Afrika zijn enkel- en polsbanden en gordels met rammelende vruchtschalen geen ongewone dracht; de Indianen in Suriname bezigen voor dit doel vooral de harde kastanje-bruine nootvruchten van *Thevetia nerifolia*; de noten worden aan den onderkant opengesneden, leeg geschrapt en bij honderden aan dikke katoenen draden geregen. „Der Lärm dieser Yorro-yorro (zoo heeten de vruchten) ist eingegradezu nervenerschütterender,” schrijft Joest; „darum ist diese ursprüngliche Indianer-(Macussi) Erfindung auch bei den Negern und Buschnegern ausserordentlich beliebt.” Ook metalen polsbanden met rammelende

inrichting zijn niet zeldzaam; hier is (fig. 35) afgebeeld een paar metalen ringen, van ijzer en zilver, zeer zwaar, met gekartelden rand. De Dajaks van Borneo's Zuider- en Ooster-afdeeling versieren bij feestelijke gelegenheden hunne armen of enkels ermede, en dansende op de maat der muziek-instrumenten, doen zij de metalen banden tegen elkander rinkelen.

Fig. 28. Trom van Borneo, Kahajan, Zuider- en Ooster-afdeeling. Mus. Leiden, 769 — 31, h. —.80, diam. —.10; inl. naam ketamboeng.

Fig. 29. Trom van Yule-island, Britsch Nieuw Guinea. Mus. Rotterdam 17750, h. —.55. Er wordt van 2 tot 3 maanden over gewerkt om het stuk hout hol te maken door wegbranden.

Fig. 30. Trom van Merauke, Nederl. Zuid-Nieuw Guinea. Mus. Rotterdam 23248, h. —.68. Een opening in het midden van het trom-lichaam is hersteld door middel van een stuk hout.

Fig. 31. Trom van Bali. Mus. Rotterdam 19143, h. —.935.

Fig. 32. Trom van de Toradja, midden-Celebes. Mus. Leiden 1300 — 36, h. —.60, diam. —.16; inl. naam ganda.

Fig. 33. Trom van Borneo, Wester-Afdeeling. Mus. Leiden 370 — 3693, inl. naam gandang.

Fig. 34. Trom van Borneo. Mus. Leiden 89 — 43; inl. naam terbang.

Fig. 35. Rinkelbanden van Borneo, Tabalong, Zuider- en Ooster-afdeeling. Mus. Leiden 16 — 439; inl. naam getang.

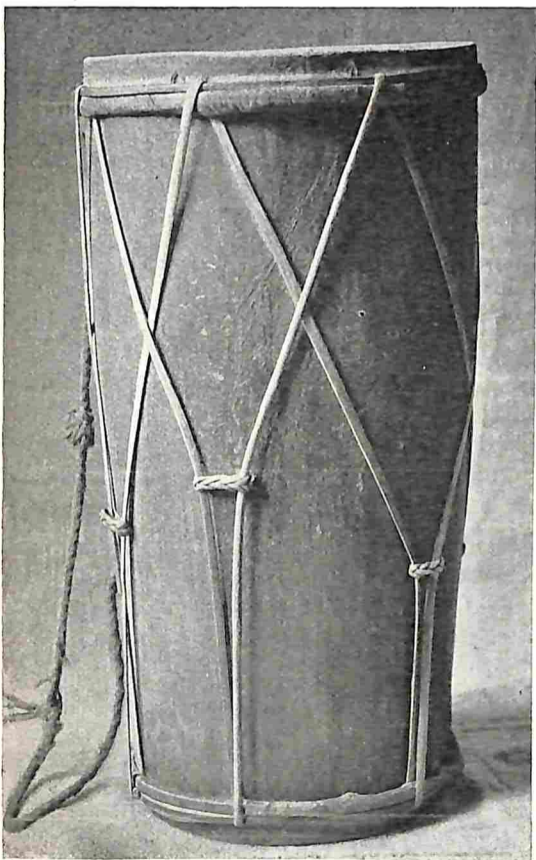
(Slot volgt).

JOH. F. SNELLEMAN.

MERKWAARDIGE LEKKERNIEN.

TAL van eetbare artikelen, waarvan wij ons vroeger vaak met walging afwendden, hebben wij gedurende den oorlog tot instandhouding van het veege lijf leeren gebruiken. Toch hebben wij gelukkig niet onze toevlucht behoeven te nemen tot onaesthetische hapjes, die bij sommige volken als buitengewone delicatessen worden beschouwd. Zoo zijn de Groenlanders bijv. groote liefhebbers van rauwe visch en vergasten de Jakoeten zich aan bevroren berenvleesch en den dito inhoud van rendiermagen; ook bevroren rendierbloed is voor hen een lekkernij. Bij de plantenetende volken komen minder absurditeiten voor, al begrijpen wij ook niets van de liefhebberij der Loango-inboorlingen, om Spaansche peper in zoo groote hoeveelheden te eten, dat de huid van tong en verhemelte er in lappen bijhangt. Een eigenaardig kostje is ook een Indische vrucht, de doerjo. Deze is zoo groot van een citroen, die zeer zacht is en een buitengewoon verfrischenden smaak heeft. Het vleesch van deze vrucht echter ruikt zeer sterk naar... menschenlijke excrementen! Een speling der natuur! Het is in de Indische hotels voor Europeanen dan ook streng verboden de doerjovrucht binnen te brengen, laat staan te openen.

De mensch is werkelijk het grootste roofdier, dat op deze zondige wereld rondwandelt. Astor, de New-Yorksche milliardair,

31. TROM, BALI.
INDISCHE SPEELTUIGEN.

33. TROM, W. AFD. BORNEO.

wij beter dan zij! Kangeroestaarten, rendiertongen en berenhammen zijn zeer moderne en ook in groote Europeesche steden zeer geziene delicatessen. Het slijmnest der Chineesche zwaluwen wordt bijna met goud betaald, oesters eten wij rauw, mosselen dito. Sommige soorten kaas worden alleen gegeten, wanneer zij in staat van ontbinding verkeerden. Kikvorschen en slakken zijn ook in Europa lekkernijen en de armen laten zich honden en katten vaak goed smaken. Schildpaddenvleesch behoort tot de duurste delicatessen; inktvisschen, zeespinnen en zeeegels vindt men op alle markten aan de kusten van Zuid-Frankrijk en Noord-Italië.

Zeer modern zijn op de tafels der op nieuwe sensaties beluste rijken zwaan en pauw en bladeren wij in onze kookboeken van 100 jaar geleden, dan zien wij dat marmot, egel, eekhoorn, das, bever, otter, zeehond, ooievaar, koekoek enz. toen geregeld in den pot gingen. Ja zelfs uit hertengewij en reeënvel wisten onze voorouders smakelijke soepen en uit bloemen heerlijke spijzen te bereiden! Als toppunt van onnatuurlijkheid kan echter wel het eten van aarde beschouwd worden, dat in alle werelddelen voorkomt.

H.

LOFREDE OP DE Vlieg.

Waar wij, ook in dit blad, reeds zoo vaak den oorlog tegen dit opringerige en gevaarlijke insect hebben gepredikt, mogen wij eerlijkshalve niet onvermeld laten, dat het in den ouden tijd veel geestdriftige bewonderaars heeft gehad. Zoo vergeleek Homerus den moed zijner helden vaak niet met dien van een leeuw of panter, doch met de driestheid en volharding van de vlieg. Hoe vaak men ze ook wegjaagt, zegt de dichter van de Ilias, ze geeft het niet op, doch herhaalt telkens opnieuw haar aanvallen. De vlieg staat zoozeer bij hem in de gunst, dat hij in zijn zangen meermalen op haar terugkomt. Zoo laat Homerus de vlieg zelfs een doodelijken pijl van Menelaos afwenden.

Volgens een mooie oud-Grieksche fabel heeft de vlieg haar ontstaan te danken aan een wonderschoon meisje, Myja genaamd, een zeer levendig en plaagziek schepseltje en een „groote liefhebster van de dwaasheid.” Oorspronkelijk was zij een mededingster van Silene, want beiden waren verliefd op den mooien Endymion. Maar Myja haalde zich door haar eeuwig zingen en haar kleine plagerijen Endymion's gramschap op den hals en werd door Silene, die zij hiermee ook steeds uit den slaap haalde, veranderd in een vlieg. Dit is dan ook de oorzaak, dat de vlieg niemand rustig kan laten slapen, vooral geen kinderen en jonge menschen, doordat haar de schoone slaper Endymion nog steeds door het hoofd speelt. Haar steken en haar neiging om zich op den mensch neer te zetten zijn daarom bewijzen van haar liefde voor ons, waarvan wij overigens gaarne verschoond blijven. Tenslotte dient nog het vers van een onbekend Grieksch dichter vermeld: „O schande, onverschrokken valt de vlieg de sterkste mannen aan, dorstend naar hun bloed; En mannen, geheel met staal bedekt, deinzen terug voor haar lans!....”

H.

Nogbeterreclame dan adverteeren

WE weten allen, dat tegenwoordig, nu zoovelen couranten lezen, de beste wijze om iets bekend te maken adverteeren is. Toch wist iemand, wiens naam ge hieronder zult vinden, een beter middel. Lees maar eens verder en ge zult zien, of hij niet goed zijn doel bereikte.

't Gebeurde te Sevilla en wel in 't jaar 1838. Een logementhouder aldaar had zijn knecht gelast eenige boomstammen te vellen, teneinde die tot brandhout te hakken. Nauwelijks had de knecht den eersten slag met de bijl gedaan, of hij vernam een jammerend weeklagen, dat uit het binnenste van den boom scheen te komen. Verwonderd keek hij om zich heen, doch toen hij niets anders zag dan een heer, die op een bank niet ver van daar rustig zijn sigaar zat te rooken, dacht hij door een verwijderd geluid in de war te zijn gebracht en besloot hij daarom met zijn werk door te gaan. Hij deed dus den tweeden slag, doch nu klonk er een hartverscheurende kreet uit den stam en tevens klagend geschrei om toch medelijden te hebben. De arme man zou van schrik bewusteloos geworden zijn, als niet juist eenige arbeiders voorbij gekomen waren, wien hij het ongewone verschijnsel in onsamenhangende woorden mededeelde. Deze lachten den armen jongen hartelijk uit en verkeerden in de meening, dat hij te veel gedronken had. Maar hoe veranderden ze van meening, toen nogmaals uit den boom de geheimzinnige stem zich hooren liet en hun verzocht toch eens goed te willen luisteren. Onder snikken en klagen verhaalde de onzichtbare, dat hij, zoo van een rijk ingezetene uit Salamanca, voor ongeveer vijftig jaren, tengevolge van eenige oneenigheid met een toovenaar, door dezen in een boom verbannen was en veroordeeld om daarin zoo lang te leven, tot deze geveld en onder dak was gebracht. Naarmate het verhaal van den onzichtbare langer duurde, verwijderden de bijgeloovige toehoorders zich meer en meer en haastten zich naar huis, waar ze hun bevinding mededeelden aan ieder, die het maar hooren wilde. Geen wonder, dat niemand zich in de buurt van den betooverden boom durfde wagen, ja, het bestuur van de stad dacht er sterk over den volgenden dag de zaak te gaan onderzoeken, toen de opgewondenheid en de ongerustheid van het publiek even snel bedaarden, als zij opgewekt waren. Wat was namelijk het geval? 's Mid-

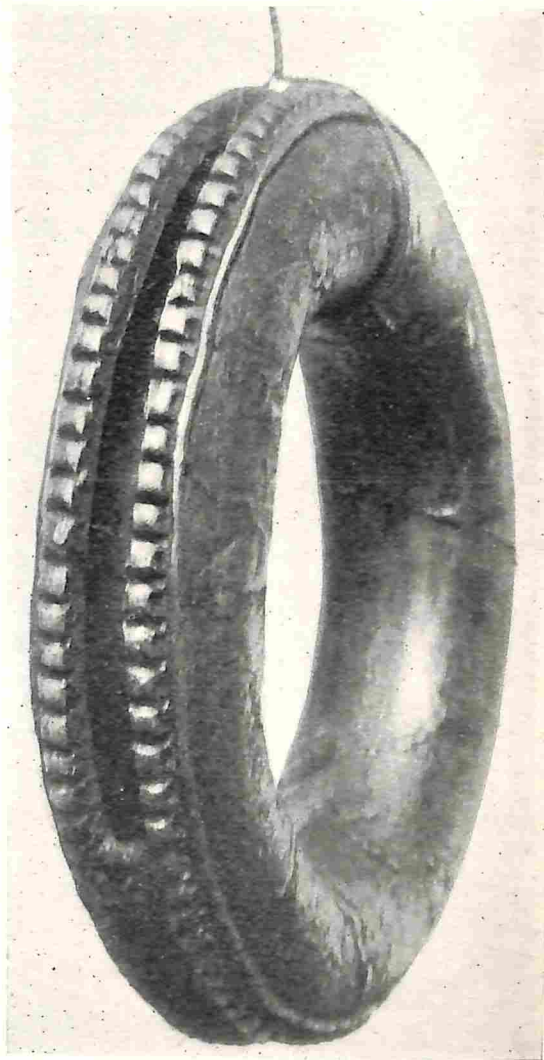
34. TERBANG, BORNEO.

dags zag men overal in de stad groote aanplakbiljetten, waarop het volgende gedrukt stond: De zoo gunstig bekende Fransche buikspreker, de heer F. Faugier, die gisteren even buiten de stad een klein bewijs van zijn bekwaamheid aflegde en daardoor niet weinigen op handige manier om den tuin wist te leiden, zal de eer hebben zich morgenavond om zeven uur in de groote zaal van het hotel de Zon aan het publiek voor te stellen.

* * *

Dat hij de lachers op zijn zijde kreeg en de bijgeloovige lieden niet weinig werden bespot, laat zich denken, terwijl hij zelf zijn doel bereikte en ieder over den man sprak, beter dan hem dit ooit door een annonce zou zijn gelukt.

B. KNOOP.

35. GETANG, Z. EN. O. AFD. BORNEO. INDISCHE SPEELTUIGEN.

De Broederhanden.

(Slot).

ELK oogenblik ontmoette hij op zijn tocht opzichtige en geverfde vrouwen, die een gewaarwording van poppen of van uitgeknipte modeplaten verwekten en die een sterk spoor van parfum achterlieten.

Julio Expósito vervolgde zijn weg van de eene Rambla naar de andere, zich voortdurend zwakker voelend, met stekende ingewanden, kloppende slapen en met een uitgedroogden mond...

Hij wilde bij een bloemenstalletje blijven stilstaan, maar hij werd door een duizeling bevangen.

Het begon te schemeren en geleidelijk ontstond de weelderige lichtuitstraling der schouwburgen.

De geopende winkels, de koffiehuisen, de opkamers der kapperssalons en de bovenverdiepingen der bazars begonnen hun verlichting te ontsteken. Alles had een kracht, een onbeschaamdheid van levensovervloed: het licht, het lawaai, de bloemen langs den wandelweg gerangschikt; de sterke en frissche vrouwen uit het volk; de teere, praatlustige Fransche cocottes; zelfs de courantenkiosken, met de schreeuwende, bonte kleurenmengeling harer reclameborden.

Julio Expósito bleef stilstaan en leunde tegen een lantaarnpaal. Hij voelde zich wee en onpasselijk, terwijl een koud zweet hem bedekte...

Hij was bang te vallen; bang, dat de menschen op hem af zouden komen en dat de politieagenten in hun roode jas hem zouden onderzoeken en de aanklagende brieven zouden vinden.

Hij deed een bovenmenschenlijke poging en begon opnieuw te loopen, met zijn oogen een bakkerswinkel, een herberg zoekend. Hij vond niets anders dan bierhuizen, cafés, weelderige banketbakkerijen. Met zijn vijftienentwintig centimós, in zijn lompen en met zijn ziekelijk uiterlijk was het nutteloos en gevaarlijk daar binnen te treden.

Hij sloeg een straat aan zijn linkerhand in, vervolgens een andere.

Plotseling hield het lawaai der drukke en verlichte Ramblas op. Hij doolde door donkere straten, met eenvoudige huizen en onbeduidende winkels. Maar ook daar vond hij geen bakkerij of een herberg...

Hij sloeg een nog donkerder, nog eenzamer straat in. Aan den linkerkant zag hij in de verte de uitstalkast van een bakkerswinkel. Eindelijk!...

Dicht bij den ingang gekomen, zag hij uit het belendende perceel een man komen.

De man keek snel naar rechts en naar links, daarna verwijderde hij zich haastig, bijna hardlopend.

Julio Expósito ging verder. De voorafgaande ontroering een wittebrood te kunnen doorbreken, zijn tanden er in te kunnen zetten en het door zijn keelgat te voelen glijden gaf hem de laatste krachten.

Bij de portiek naast de bakkerij gekomen, werd de straat plotseling in gloed gezet, weerklonk een ontzettende losbarsting, braken de ruiten der balkons en der vensters, vlogen stukken gips en hout door de lucht en met hen Julio Expósito, totaal aan flarden geslagen.

De broederhanden hadden hem ontvangen.

Uit het Spaansch van JOSÉ FRANCÉS.

FEEST TE JISP.

A. D. 1766.

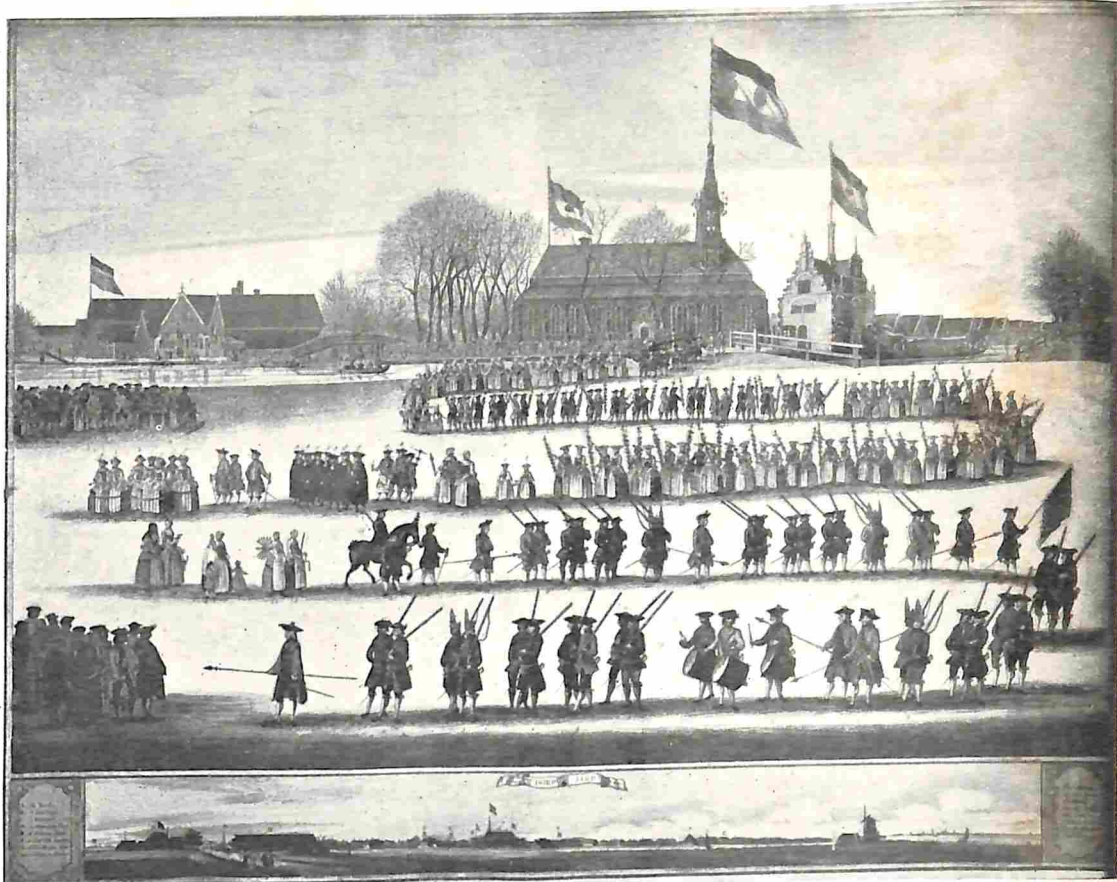
Gij, Jisper Burgery
Maak vreugd aan alle zy
Roep daar neeven
Lang moet leven
Ons Prins zeer bly.

Uit een feestlied.

„De Noord-Hollanders zijn wereldlingen!” laat de Predikant van Landsmeer, ds. H. J. Heijnes, in een der schetsen van zijn boekje „Bij ons in Noord-Holland”, moeder Bartje zeggen, die haar bewering grondt op het feit dat „de bewoners van dit waterland van de eene kermis op de andere leven en tusschentijds liefst nog jagen naar pret en plezier en, zooals haar buurman Arijan, timmeren en schilderen aan hun kippenhokken, terwijl de dominee in een leege kerk staat te preeken.”

Inderdaad, er is schijn van waarheid in Bartje's bewering; de onkerkscheid van den Noord-Hollander is spreekwoordelijk geworden en men moet, gelijk schrijver dezer regelen, zelf een aantal jaren op N.-Holland's platteland hebben geleefd, om te beseffen hoe hier een kermis alles is en voor alles gaat.

En desalniettemin, ik mag de bewoners van het land boven het IJ wel, vanwege hun deugden, welke vele zijn maar over welke

FEEST TE JISP. DE OPTOCHT TE JISP IN HET JAAR 1766.

Naar een oude prent in het Raadhuis aldaar.

de mij toegestane plaatsruimte niet toelaat hier uit te weiden.

De Noord-Hollander heeft één ding met negen en negentig van de honderd menschen gemeen, n.l. dat hij af en toe gaarne eens „uitspat”, zooals hij het noemt, of „uit den band springt”, gelijk wij plegen te zeggen. En hij laat dan ook noode een gelegenheid er toe zich ontglippen. Hij is niet afkeerig van wat de Franschen noemen „joie de la rue”; naast de herberg is de dorpsstraat het terrein van zijn vermaak.

Een enkele plaats heeft, boven andere, een zekere vermaardheid gekregen in zake feest vieren. Jisp geeft er ons een voorbeeld van.

Onze plaat, waarvan de graveur onbekend is, geeft een voorstelling van een Optocht uit den jare 1766, gehouden bij gelegenheid van de meerderjarig-verklaring van Prins Willem V en zijn aanvaarding van het Stadhouderschap, een gebeurtenis, die te Jisp met bijzonderen luister en zoo voorts werd gevierd.

Onder een „ongeloofelijke meenigte aanschouwers” zette deze Optocht zich op Zaterdag 8 Maart 1766 des middags te één Uur, uit de kerk in beweging, gaande Westwaarts tot het einde van het dorp en van daar weer Oostwaarts tot het andere einde, terwijl door deelnemers en deelnemsters een voor deze gelegenheid vervaardigd toepasselijk lied werd uitgejubeld, op de wijze van: „Za, Trompen en Trompetten!”, afgewisseld door een ander, op de wijze van „Mijn hert is voor altijd verblijd”, in welken laatsten feestzang ons b.v. treffen woorden als:

Geef Willem altoos eer en lof
Oranje tot in 't Heemels hof
Hoesée, hoesée, hoesée!

Dat „Oranje tot in 't Heemels hof” klinkt ons wel wat erg overdreven in de ooren, maar de dichter wilde ook eens „uit den band springen”!

Behalve de Capitain Jan Ploeger — wiens naam ons uit de historie der Jisper Ledezetters bekend is — en andere meer en minder hoog geplaatsten, gingen een 72-tal herderinnen, paar aan paar, in 't wit en „cierlijk uitgedost” in den stoet, van welken Zijn Doorluchtige Hoogheid, gerepresenteerd door een zekeren Jan Boom, het glanspunt vormde. Voorts waren daar allegorische voorstellingen van de Eendracht, Gerechtigheid, Liefde, Godsdienst, Vrijheid, enz., terwijl de Zeven Provinciën, de Representerende Staten des Lands, door een gelijk aantal jonge dochters verbeeld, niet ontbraken.

's Avonds omstreeks zes uur keerde men terug in de kerk, waar de plaatsvervanger van den nieuwen Stadhouder zich in een met tapijt behangen gestoelte plaatste om een toespraak in dichtmaat aan te hooren, waarvan het zedelesje aan 't slot misschien met overbodig geacht kon worden, zijnde een variant op de spreuk, welke, bij gelegenheid van een vorigen optocht op 7 November 1697, na het sluiten van den Vrede van Rijswijk, door een te paard gezeten jongeling, die de Weelde verbeeldde, den volke onder de aandacht werd gebracht, n.l. „In Weelde Ziet Toe”.

De bedoelde slotverzen luiden:

Bevordert zelf die fraaye deugden
Die gij hebt afgebeeld, en eindigt tot besluit
In God, die 't al bestierd en zingt eenparig uit
Psalm 89 de 2de Pauze.

F. W. DRIJVER.